

UNIVERSITETET I BERGEN
Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap

AORG350 MASTEROPPGAVE

HØST 2017

Internasjonaliseringsstrategier og praksis

**En komparativ casestudie av Det juridiske
fakultet på UiB og UiO**

Christina Havn

Forord

Å skrive en masteroppgave har vært en enorm fjelltopp som jeg har måttet bestige. Det har vært en lærerik prosess, og det har blitt en del blod, svette og tårer gjennom de årene jeg har studert på masterprogrammet i Administrasjon og organisasjonsvitenskap.

Jeg vil først og fremst takke instituttet for å ha vært så tålmodig med meg. Takken rettes til min veileder Ivar Bleiklie som har holdt ut med meg, til Svein Michelsen som ga mange inspirasjoner, og til studieveileder som har hjulpet meg. Videre vil jeg takke forskergruppen KPO for alle gode tilbakemeldinger.

Det rettes også en stor takk til informantene som har stilt til intervjuer for min masteroppgave. Der ble jeg møtt med et åpent sinn og mye nysgjerrighet.

Til slutt vil jeg si tusen takk til familie og venner som har stått og falt med meg underveis i løpet: spesielt til Åge for alle stormene vi har gått gjennom sammen.

Christina Havn
Bergen, 31. januar 2018.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	3
1. Innledning	6
1.1. Hva er internasjonalisering av høyere utdanning?	7
1.2. Problemstilling og avgrensning	9
1.3. Oppgavens struktur	11
2. Forskningstema	12
2.1. Utviklingen av internasjonalisering	12
2.1.1. «Gammel» og ny internasjonalisering	12
2.1.2. Internasjonalisering hjemme og ute	14
2.2. Internasjonalisering av høyere utdanning i Norge	15
2.2.1. EU og Bologna prosessen	16
2.2.2. Kvalitetsreformen	17
3. Litteraturljennomgang	18
3.1. Strategier for internasjonalisering	18
3.2. Integreerte strategier?	19
3.3. Internasjonalisering hjemme på institusjonene	20
3.4. Oppsummering	21
4. Teoretisk rammeverk	22
4.1. Et instrumentelt perspektiv	22
4.1.1. Internasjonalisering fra et instrumentelt perspektiv	24
4.2. Et institusjonelt perspektiv	25
4.2.1. Internasjonalisering fra et institusjonelt perspektiv	26
4.3. Universitetet som organisasjon	27
4.4. Mål og iverksetting av strategier	28
5. Forskningsopplegg	29
5.1. Casestudie	30
5.1.1. Komparativ casestudie	31

5.1.2.	Utvelgelse av case	32
5.1.3.	Universitetet i Bergen og Universitetet i Oslo	32
5.2.	Datamateriale	33
5.2.1.	Dokumenter	34
5.2.2.	Intervjumateriale	34
6.	Strategi for internasjonalisering på UiB.....	37
6.1.	Innledning	37
6.2.	Sentralt	37
6.2.1.	Kvalitet	38
6.2.2.	Internasjonalisering integrert i strategi?	38
6.2.3.	Internasjonalisering hjemme	40
6.2.4.	Utfordringer	41
6.3.	Det juridiske fakultet UiB	42
6.3.1.	Kvalitet og internasjonalisering	42
6.3.2.	Internasjonalisering hjemme	44
6.3.3.	Kvalitet og internasjonalisering	45
7.	Strategi for internasjonalisering på UiO	46
7.1.	Sentralt	47
7.1.1.	Kvalitet	47
7.1.2.	Internasjonalisering integrert i strategi?	48
7.1.3.	Internasjonalisering hjemme	49
7.1.4.	Utfordringer	50
7.2.	Det juridiske fakultet UiO	51
7.2.1.	Kvalitet og internasjonalisering	51
7.2.2.	Internasjonalisering hjemme	53
7.2.3.	Utfordringer	54
8.	Drøfting.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
8.1.	Internasjonaliseringsstrategier oversatt til praksis.. Feil! Bokmerke er ikke definert.	

Litteraturliste.....	58
Vedlegg 1	63
Vedlegg 2	71

1. Innledning

Internasjonalisering har lenge vært et mål i seg selv, men ved århundreskiftet ble det sett på som et av de viktigste virkemidlene i arbeidet med å heve kvalitet på høyere utdanning. Siden Kvalitetsreformen trådte i kraft i 2003 har internasjonalisering stått høyt på dagsordenen. Gjennom internasjonalisering skal universiteter og høyskoler i Norge kunne tilby utdanning av høy kvalitet og måle seg med andre utdanningsinstitusjoner i utlandet. Kunnskapsdepartementet uttrykker at det er behov for relevant utdanning av høyt kvalitet, og det trengs samfunnsborgere med internasjonal kunnskap og erfaring fordi

Internasjonalisering av utdanning gir viktige bidrag til arbeidslivet og samfunnet i form av bedre språkferdigheter, internasjonal orientering og flerkulturell kompetanse. Økt samhandling og økte muligheter for sammenligninger på tvers av nasjonale grenser gir elever, studenter, lærere og utdanningsinstitusjoner bedre forståelse for eget kunnskapsnivå og egne evner (St. meld. nr. 14 (2008-2009): 5).

For å oppnå dette er det blitt viktigere enn før å integrere internasjonaliseringsarbeidet i hele utdanningssystemet. Dette merkes særlig godt på universitetene der internasjonale impulser lenge har vært en naturlig del av forskning og utdanning.

Studentmobilitet har lenge vært synonymt med internasjonalisering (Beelen og De Wit 2012: 6). Norge har tilnærmet nådd Bologna-målet om å ha minst 20 prosent av kandidater som fullfører høyere utdanning med et studieopphold i utlandet. Selv om Norge har lange tradisjoner for at norske studenter tar hele sin utdanning i utlandet, ønsker politiske myndigheter og utdanningssektoren å øke den andelen av studenter som tar deler av sin utdanning i utlandet (St. meld. nr. 14 (2008-2009): 7). Innen våren 2015 nådde dette tallet 15 prosent av alle ferdige kandidater innen høyere utdanning, men regjeringen ønsker å øke ambisjonen slik at innen 2020 skal 20 prosent av de som avlegger en grad i Norge ha vært på utveksling i utlandet (Meld. St. 16 (2016-2017)).

Utveksling og utvikling av internasjonal kompetanse anses som kvalitetsfremmende virkemidler, men i senere tid har det også blitt mer og mer viktig å løfte frem det arbeidet som blir gjort for å gjøre studiemiljøet ved lærestedet mer internasjonalt rettet. «Gevinstene ved økt internasjonal mobilitet må (...) ikke bare komme den enkelte elev, student, lærer eller forsker til gode. Alle, også de som ikke reiser ut, skal få en utdanning som rustet dem for de

utfordringene og mulighetene globaliseringen representerer.» (St. meld. nr. 14 (2008-2009): 16). Tilstandsrapport for høyere utdanning 2017 poengterer at det er viktig for norske og internasjonale studenter å omgås (Kunnskapsdepartementet 2017: 32-3). SIU (2016a) sin omdømmerapport fremstiller internasjonale studenter som en lite utnyttet ressurs. De internasjonale studentene kan være et viktig bidrag til at de norske studentene som ikke kan ta et utvekslingsopphold i utlandet får et mer internasjonalt læringsmiljø.

De politiske føringene som har lagt til grunn for en helhetlig tilnærming til internasjonalisering har påvirket utdanningsinstitusjonene i ulikt grad. De styrings- og plandokumentene som inkluderer internasjonalisering er utarbeidet av universitetene og høyskolene, men arbeidet med internasjonalisering har vist seg å være varierende (Frølich, Waagene og Stensaker 2014; SIU 2013). Her er det flere aspekter ved internasjonalisering som er med på å gi utfordringer til utdanningsinstitusjonene. I denne oppgaven vil jeg derfor undersøke nærmere hvordan det blir jobbet med internasjonalisering i høyere utdanningsinstitusjoner i Norge.

1.1. Hva er internasjonalisering av høyere utdanning?

I følge Brandenburg og De Wit (2011) ble begrepet *internasjonalisering* introdusert først på slutten av 1980-tallet. For å forstå dette fenomenet må en først se begrepet *internasjonalisering* i lys av *globalisering* (Knight 2008). Held et al. (1999) definerer globalisering som «the widening, deepening and speeding up of worldwide interconnectedness». Globalisering er altså knyttet til en helhetlig beskrivelse av hvordan politikk, økonomi og kultur blir vevd sammen i en global kontekst i stadig raskere tempo. Disse aktivitetene er ikke begrenset innenfor nasjonalstatenes grenser, men flyter mer og mer mellom dem. I følge Jane Knight har globalisering en direkte påvirkning på internasjonalisering: «Internationalization is changing the world of higher education, and globalization is changing the world of internationalization.» (Knight 2008: 5). Innenfor utdanningssektoren kan internasjonalisering derfor forstås som høyere utdanning sin respons for å holde tritt med følgene av globalisering.

Internasjonalisering av høyere utdanning er en prosess som hele tiden er under utvikling. Tidligere har uttrykk som «internasjonale studier» eller «internasjonal utdanning» blitt brukt for å forklare et fenomen som i senere tid har blitt mer fremtredende i høyere utdanning (ibid 2008: 2-3). Fordi høyere utdanning i større og større grad blir påvirket av politikk, økonomi

og kultur som krysser nasjonale grenser, blir internasjonalisering av høyere utdanning sett på som ett svar på muligheter og utfordringer som kommer av globalisering (Knight 2004; St. meld. nr. 14 (2008-2009)).

For å gi et riktig bilde av hva internasjonalisering av høyere utdanning er, har jeg valgt å gå for Senter for Internasjonalisering av utdanning (SIU) sin definisjon som sier at «*Innenfor høyere utdanning vil internasjonalisering være prosessen med å integrere en internasjonal, interkulturell og global dimensjon i mål, organisasjon og handling*» (SIU 2005 (2008): 7). Denne formuleringen har også blitt brukt av Kunnskapsdepartementet¹ og anses som en definisjon som reflekterer den norske konteksten godt. Formuleringen til SIU baserer seg på definisjonen utarbeidet av Jane Knight som i 2003 forklarte at internasjonalisering på et nasjonalt-, sektor- og institusjonsnivå er «the process of integrating an international, intercultural or global dimension into the purpose, functions or delivery of post-secondary education» (Knight 2003: 2). Etersom SIU er et statlig forvaltingsorgan under Kunnskapsdepartementet og min oppgave tar for seg fenomenet internasjonalisering i høyere utdanninginstitusjoner i Norge, har jeg derfor sett det hensiktsmessig å bruke denne definisjonen i min oppgave. I tillegg til dette berører definisjonen det fagfeltet som oppgaven retter seg etter, nemlig organisasjonsvitenskap.

For å forstå formuleringen som SIU har brukt er det nyttig å tolke den gjennom definisjonen til Jane Knight. At internasjonalisering er en *prosess* hentyder at det er et fenomen i utvikling; internasjonalisering har vært, pågår og er hele tiden i endring. Dette kan også gi en indikasjon på at fenomenet vil vedvare ettersom betydningen av prosess er at det er hverken er en begynnelse eller en slutt, det er noe i mellom. Videre kan det tenkes at å *integrere* i denne sammenheng er brukt for å forklare at konseptet internasjonalisering må innføres på en slik måte at det gjennomsyrrer organisasjonens policy og virksomhet (Knight 2008: 21). Der internasjonalisering tidligere har angått den enkelte forskers aktiviteter i utlandet eller studenter som tar graden sin i utlandet, blir integrering av den en mer gjennomtrengende prosess der flere nivåer er involvert.

I følge Knight (2003: 2-3) er «internasjonal, interkulturell og global dimensjon» tre begrep bevisst brukt sammen fordi de utfyller hverandre og de gjengir bredden og dybden av internasjonalisering. Den *internasjonale* dimensjonen beskrives som aktiviteter eller program som inkorporerer det internasjonale i institusjoners viktigste funksjoner (De Wit og Knight

¹ Definisjonen finner en igjen i St. meld. nr. 14 ((2008-2009)) *Internasjonalisering av utdanning*. Kunnskapsdepartementet.

1995: 15). *Global* brukes her også for å vise til at det gjelder et verdensomspennende fenomen. I tillegg til dette trekker Knight konseptet *interkulturell* inn i regnestykket for å vise til hvordan internasjonalisering også omfatter mangfoldet i kulturen innenfor landegrenser, innenfor «communities» og innenfor utdanningsinstitusjoner. Den interkulturelle dimensjonen av internasjonalisering i høyere utdanning er blitt mer og mer aktuell i norsk sammenheng, noe som blir diskutert gjennomgående senere i oppgaven.

I forrige avsnitt ble det forklart *hva* det er internasjonalisering skal innføre. Når det kommer til den siste delen av definisjonen for internasjonalisering som er brukt av SIU viser det til *hvor* internasjonalisering skal finne sted, altså i «mål, organisasjon og handling». I Jane Knight sin definisjon fra 2003 bruker hun «purpose, functions or delivery». *Mål* tolkes her som de motivene som styrer politikken på nasjonalt-, sektor- og institusjonsnivå i det gjeldende landet, mens *handling* viser til de faktiske tiltakene som blir satt i verk. *Organisasjon* forstås ut fra denne sammenheng som et bredere konsept for å favne om tradisjonelle utdanningsinstitusjoner så vel som utradisjonelle organisasjoner som tilbyr eller berører høyere utdanning i dag (Knight 2003). De utradisjonelle organisasjonene forklarer Knight (2004: 6-7) som media-selskaper, multinasjonale selskaper eller «corporate universities». Det som kjennetegner slike organisasjoner er at de tilbyr utdanning, men fokuserer ikke på forskning. I denne oppgaven er det først og fremst universitetet som institusjon og organisasjon som står i fokus.

1.2. Problemstilling og avgrensning

Som det går frem av innledningen, er internasjonalisering et villet politisk middel for å heve kvaliteten på norsk høyere utdanning. Gjennom en rekke offentlige meldinger² har myndighetene satt seg mål å utvikle akademia og tilby utdanning med god kvalitet som er viktig for dagens arbeids- og samfunnsliv (St. meld. nr. 14 (2008-2009): 44). De som skal utvikle og tilby utdanning er først og fremst utdanninginstitusjonene.

Formålet med denne oppgaven er derfor å avdekke hvordan internasjonaliseringsstrategier har blitt formulert og deretter arbeidet med i norsk høyere utdanning: fra strategi til praksis. Jeg vil undersøke dette på institusjons- og fakultetsnivå for å se hvordan to universiteter og to fakulteter arbeider med internasjonalisering. Hensikten med analysen er å kartlegge sentrale

² Meld. St. 16 ((2016-2017)) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*. Kunnskapsdepartementet, St. meld. nr. 14 ((2008-2009)) *Internasjonalisering av utdanning*. Kunnskapsdepartementet, St. meld. nr. 27 ((2000-2001)) *Gjør din plikt - Krev din rett. Kvalitetsreformen av høyere utdanning*. Kirke-, u.-o. f.

og lokale strategier og praksis for internasjonalisering gjennom en komparativ casestudie av Universitetet i Bergen og Universitetet i Oslo, og Det juridiske fakultet i de tilhørende universitetene. Selv om forskning og utdanning har en naturlig kobling, vil analysen av internasjonaliseringsstrategiene likevel fokusere på utdanningssiden. På bakgrunn av dette vil den overordnede problemstillingen for oppgaven formuleres slik:

Hvordan har internasjonalisering blitt definert og satt i praksis ved Det juridiske fakultet på UiB og UiO?

For å svare på problemstillingen har jeg tatt med følgende forskningsspørsmål

- Hvordan blir internasjonalisering definert ved lærestedene?
- Hvordan har internasjonalisering blitt tolket av de ansatte?
- Hvordan arbeides det med internasjonalisering?
- Hvilken tilnærming er det i møte med utfordringer og det å løse dem?

Med hensyn til de mange mulighetene som finnes på forskningsfeltet og de mulighetene jeg har hatt for å skrive denne oppgaven, har omfanget blitt avgrenset til å studere utdanningssiden ved internasjonalisering. Det blir også fokusert på internasjonalisering hjemme (IH) som forklares som å gi alle studentene ved et lærested en internasjonal og interkulturell dimensjon i sin utdanning.

Bakgrunnen for å studere internasjonalisering på både institusjons- og fakultetsnivå kommer av de politiske føringene og forventningene om å integrere internasjonalisering som del av hele utdanningsinstitusjonen. Videre har det vist seg at det har vært få studier som kartlegger internasjonaliseringsarbeidet på et lavere nivå i utdanningsinstitusjonen (SIU 2013). Dette kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

Begrunnelsen for å kartlegge internasjonaliseringsstrategier og hvordan disse faktisk blir praktisert sentralt og lokalt ved universitetene tar utgangspunkt i antakelsen om at strategidokumenter for internasjonalisering i seg selv gjør ikke utdanningsinstitusjoner internasjonale (Frølich, Waagene og Stensaker 2014). Derfor er det interessant å se om strategiene settes ut i praksis og hvordan det eventuelt arbeides med det.

Begrunnelsen for å fokusere nærmere på internasjonalisering hjemme har med hvor mye oppmerksomheten til dette temaet har økt i forskningen av høyere utdanning. Spesielt har internasjonalisering hjemme blitt omtalt som et område som må utforskes og satses mer på ved utdanningsinstitusjonene i Norge. Dette kommer frem blant annet gjennom evalueringen

av Kvalitetsreformen (Halvorsen og Faye 2006), Stortingsmelding om internasjonalisering av utdanning (St. meld. nr. 14 (2008-2009)) og studier av internasjonaliseringsstrategier på utdanninginstitusjoner i Norge (Frølich 2005; Frølich, Waagene og Stensaker 2014).

Fordi utdanninginstitusjonene må i større grad integrere internasjonalisering som en del av deres strategier er det derfor flere av de ansatte som direkte eller indirekte arbeider med internasjonalisering. Oppgaven begrenser seg derfor til å studere de administrative ansatte ved utdanninginstitusjonene som arbeider i mer eller mindre grad fulle stillinger med internasjonalisering fordi de vil kunne gi innblikk i aktiviteter som involverer internasjonalisering. Her vil det også være interessant å se på hvilke utfordringer de møter på og hvordan de jobber med disse utfordringene.

For å forklare og forstå arbeidet med internasjonalisering i de utvalgte casene har jeg valgt å tolke variasjonen mellom organisasjonene fra et instrumentelt og fra et institusjonelt perspektiv. Hva dette innebærer blir forklart senere i oppgaven.

1.3. Oppgavens struktur

I **kapittel 1** presenteres innledningen, begrepsavklaring av internasjonalisering, formålet med oppgaven, problemstillingen som skal besvares og hvilke avgrensninger som er satt.

Kapittel 2 legger frem konteksten for oppgavens tema. Her vises det til utviklingen av internasjonalisering i en europeisk kontekst, bakgrunnen for internasjonalisering av høyere utdanning i Norge.

I **kapittel 3** blir det gjort rede for hva som finnes av eksisterende litteratur på temaet.

Kapittel 4 omfatter det teoretiske rammeverket som er relevant for å drøfte forskningsspørsmålene. Det vises til to tilnærminger innenfor organisasjonsteori.

I **kapittel 5** gjøres det rede for forskningsdesignet for oppgaven. Her blir det gjennomgått hvilke forskningsmetoder og analyser som ligger til grunn for utførelsen av denne oppgaven.

Videre i **kapittel 6 og 7** presenteres funn fra analyse av dokumenter og intervjumateriale. Det vises til hvordan internasjonaliseringsstrategier blir definert ved de utvalgte casene, og hvordan de er blitt tolket og jobbet med.

Kapittel 8 viser til tolkning og oppsummering av funnene fra et instrumentelt og fra et institusjonelt perspektiv.

Kapittel 9 – konklusjon

2. Forskningstema³

I dette kapittelet presenterer jeg internasjonalisering av høyere utdanning som forskningstema. Det vises til utviklingen av internasjonalisering i en europeisk og norsk kontekst. Internasjonalisering av høyere utdanning kan deles inn i to kategorier der «gammel» og *ny internasjonalisering* viser til utviklingen over tid. Under disse kategoriene igjen finner en *internasjonalisering hjemme* og *internasjonalisering ute* som viser til hvor internasjonaliseringsaktivitetene foregår.

2.1. Utviklingen av internasjonalisering

Fra og med 1980-tallet har utviklingen av internasjonalisering i en europeisk kontekst gått fra å være enkeltisolerte aktiviteter som bare noen få kunne delta i, til å være bli en sentral del i selve utformingen av høyere utdanningsinstitusjoner i dag. Bernd Wächter (2003: 6-7) deler utviklingen av internasjonalisering inn i fire faser: den første fasen gikk først og fremst på studenters initiativ til å ta et mindre studieopphold i utlandet. I den andre fasen, som går mellom 1980- og 1990-tallet, var studentmobilitet og akademisk mobilitet hovedfokus, men dette ble nå organisert under instituttene og fakultetene. Mye av dette var likevel avhengig av den enkeltes initiativ. Erasmus-programmet var det som primært lå til grunn for økt mobilitet i denne perioden (ibid.). Etter 1995, i den tredje fasen av utviklingen ble internasjonalisering gjerne integrert som en del av pensum, og utdanningsinstitusjonene begynte å implementere dette i deres organisering av fag og innhold. En helhetlig internasjonaliseringspolicy ble viktigere å innføre, og internasjonaliseringsstrategier skulle utformes på utdanningsinstitusjonene. I den fjerde og hittil siste fasen av denne utviklingen, er internasjonalisering sett på som en viktig og strategisk brikke i en større politisk sammenheng. Internasjonaliseringsreformer og internasjonaliseringspolitikk er noe av det som karakteriserer dette fenomenet i dag.

2.1.1. «Gammel» og *ny internasjonalisering*

Med utviklingen av internasjonalisering i høyere utdanning kom et slags skille mellom tradisjonelle former for internasjonalisering og det som betegnes som *ny internasjonalisering*. Internasjonalisering før 1990-tallet var først og fremst internasjonal kontakt mellom forskere, studentmobilitet på eget initiativ, eller bilaterale avtaler mellom universiteter og stater.

³ Bygger på noen deler av innlevert oppgave i AORG323 Forskningsfelt vår 2015.

Mobilitet var hovedsakelig preget av studentenes eget initiativ til å ta hele sitt studium i utlandet, eller noen emner her og der, mens forskere samarbeidet med andre forskere i utlandet (Halvorsen og Faye 2006; Maassen og Uppstrøm 2004). Den tradisjonelle formen for internasjonalisering var altså ikke organisert på et strukturelt nivå, den var heller basert på frivillighet fra den enkelte og derfor ikke institusjonalisert (Trondal et al. 2001; Wächter 2003). I følge Trondal et al. (2001: 8) har denne formen for internasjonalisering vært lite utfordrende for nasjonalstaten og lærestedenes autonomi innenfor høyere utdanning.

Maassen og Uppstrøm (2004: 12) viser til flere kjennetegn på *ny internasjonalisering*: at student- og forskermobilitet blir økonomisk støttet gjennom ulike internasjonale og nasjonale programmer. For eksempel har Erasmus-programmet tidligere støttet studenter med Erasmus-stipendet, og nå med den nyere utgaven av programmet Erasmus+, ligger budsjettet på 14,7 milliarder euro for perioden 2014-2020 (SIU 2015b). Et annet kjennetegn på ny internasjonalisering er at destinasjonene for mobilitet forandrer seg. I norsk sammenheng reiser storparten av studenter på utveksling til engelskspråklige land. I nyere tid har likevel flere og flere valgt å prioritere andre områder slik som for eksempel BRIKS-landene da disse har fått mer og mer fokus både politisk og økonomisk (SIU 2015a). I tillegg til dette kjennetegnes det av nye samarbeidsformer, formelle avtaler blir inngått på institusjonsnivå til forskjell fra avtaler på institutter. Teknologiske utviklinger er også med på å bevege internasjonalisering fra tradisjonelle læringsformer; via internett kan for eksempel studenter i dag ta hele eller deler av sin utdanning ved en annen institusjon uten å måtte flytte til utlandet (Maassen og Uppstrøm 2004: 13).

Internasjonalisering vurderes i dag å gi mange muligheter for utdanninginstitusjonene, men det er også en utfordring for de som må finne balansen mellom en integrert internasjonal dimensjon og det å finne sin plass i den lokale og nasjonale konteksten. Overgangen fra tradisjonell til ny internasjonalisering kan forstås som at internasjonalisering nå mer enn før henger sammen med utviklingen av utdanningspolitikken i et land (Halvorsen og Faye 2006). «Dette handler om å legge til rette for at alle sider ved utdanningsvirksomheten, faglige som pedagogiske, og på alle nivåer, skal gi det internasjonale og flerkulturelle perspektivet økt prioritet.» (St. meld. nr. 14 (2008-2009): 18). Internasjonalisering på institusjonsnivå har gått fra å dreie seg hovedsakelig om mobilitet til å gjennomsyre hele utdanningsinstitusjonens struktur og organisering. Med dette har utviklingen av internasjonalisering også ført til to strømninger eller dimensjoner der det blir sett på som noe som skjer «hjemme» på utdanningsinstitusjonen og noe som skjer utenfor den.

2.1.2. *Internasjonalisering hjemme og ute*

Internasjonalisering hjemme (IH) og *internasjonalisering ute* viser til hvor internasjonaliseringsaktiviteter foregår. Disse aktivitetene kan hovedsakelig deles inn i det som skjer «hjemme» på utdanningsinstitusjonen, for eksempel internasjonale studenters tilstedeværelse på campus, og det som skjer «utenfor» utdanninginstitusjonen, slik som norske studenter som tar et studieopphold i utlandet.

I følge Frølich, Waagene og Stensaker (2014) handler IH om «å legge til rette for å tiltrekke seg studenter fra utlandet også med tanke på at norske studenter som ikke reiser til utlandet på utveksling, skal kunne ta del i internasjonaliseringen.» Som konsept ble IH først introdusert av Bengt Nilsson i 1999 som «internationalisation at home» (Beelen og De Wit 2012). Han definerer IH kort og greit som aktiviteter knyttet til internasjonalisering, med unntak av utgående studentmobilitet (Nilsson 2003: 31). Denne dimensjonen av internasjonalisering er sett på som en måte å omfavne alle ideer og midler som må til for å gi alle studentene ved et lærested en internasjonal og interkulturell dimensjon i sin utdanning. Nilsson mente at det spesielle med dette aspektet ved internasjonalisering er fokuset på utvikling av internasjonal og interkulturell kompetanse hos studentene. Internasjonal kompetanse i denne sammenheng blir forklart som kunnskap og evner i «international relations»⁴, og interkulturell kompetanse beskrevet som forståelse og respekt for de som har en annen type nasjonal, kulturell eller religiøs bakgrunn enn studenten selv. Videre forklares det at å heve disse kompetansene går ut på utvikling av språkegenskaper, kommunikasjon og å studere politisk, sosial og økonomisk utvikling av andre land og regioner (ibid 2003: 36). Bernd Wächter (2003) har kritisert dette som en for åpen definisjon av internasjonalisering hjemme. Han legger vekt på at begrepet burde være såpass åpen for at den skal kunne utvikles i takt med internasjonalisering, som er i stadig utvikling, samtidig som han påpeker at IH kan ha en mer presis definisjon der det blir kjennetegnet av mer spesifikke aktiviteter knyttet til dette.

Knight (2008) forklarer IH som de aspektene ved internasjonalisering som foregår «hjemme» til forskjell for utdanningsrelaterte aktiviteter som skjer i utlandet. Sett i fra hennes definisjon av internasjonalisering som er blitt presentert tidligere presenteres IH videre som en interkulturell og internasjonal dimensjon i undervisning-læring, forskning og utenomfaglige

⁴ «International relations» er et engelsk faguttrykk som oversettes med internasjonal politikk. Men i denne sammenheng forstås det som «internasjonale relasjoner», et samlebegrep for ulike former for kontakt, politisk, økonomisk og kulturell interaksjon som foregår mellom stater, internasjonale organisasjoner, institusjoner og grupper Knudsen, O. F. og Sæter, M. (2012) *Internasjonale Relasjoner*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: https://snl.no/internasjonale_relasjoner (Hentet: 26.01.18).

aktiviteter på campus. Aktivitetene som kjennetegner den er blant annet studieprogrammer og pensum som er internasjonalt orientert, integrering av internasjonale studenter og ansatte i undervisning og utenomfaglige aktiviteter, og internasjonale prosjekter som involverer både lokale og internasjonale (ibid. : 22-4).

Internasjonalisering ute kan forstås som de aktiviteter som skjer mellom utdanninginstitusjonen og utlandet (Knight 2008: 22). Dette er som oftest forbundet med samarbeidsavtaler mellom utdanningsinstitusjoner om student- og forskermobilitet. Et eksempel på en slik avtale kan være gjennom Erasmus+-programmet. Tiltak for IH henger ikke nødvendigvis sammen med tiltak som å opprette utvekslingsavtaler med en utdanningsinstitusjon i utlandet, men disse tiltakene bygger likevel på de samme prinsippene om internasjonalisering. For eksempel kan ordninger som bedrer integrering av internasjonale og lokale studenter i undervisning være et viktig moment når en norsk utdanningsinstitusjon oppretter utvekslingsavtaler med avtalepartnere i utlandet og omvendt. Til tross for forskjellene mellom internasjonalisering hjemme og ute, er det viktig å understreke at de er to dimensjoner av internasjonalisering som er gjensidig avhengig av hverandre. Jane Knight mener også at disse dimensjonene påvirker hverandre (ibid 2008: 24). For min oppgave er det likevel nødvendig å skille mellom internasjonalisering hjemme og ute for å kunne undersøke nærmere indikatorer for organisering av internasjonalisering hjemme på Det juridiske fakultet på UiB og UiO.

2.2. Internasjonalisering av høyere utdanning i Norge

Fra 1800 til begynnelsen av 1900-tallet ble norsk høyere utdanning bygget mer ut med flere utdanningstilbud, men til tross for dette reiste norske studenter til utlandet for å ta sin utdanning. Dette fortsatte til etter krigen, og på 1950-tallet nådde det et høydepunkt. Etter hvert som flere utdanningsinstitusjoner ble etablert sunket andelen av de som dro til utlandet for å studere. Dette hang sammen med skjerpede inntakskrav ved de universitetene i utlandet, samtidig som at det ble innført studieavgifter for norske studenter i Storbritannia i 1970-årene (St. meld. nr. 27 (2000-2001): 14). Utover 1980-tallet og frem til i dag er fremdeles den største andelen av studentmobilitet ut fra Norge de som tar hele graden sin i utlandet. Etter Kvalitetsreformen gjennomgikk høyere utdanning i Norge både en politisk- og strukturendring som gjorde det lettere for studenter å ta deler av sin utdanning ved en partnerinstitusjon i utlandet.

2.2.1. EU og Bolognaprosessen

På et overstatlig nivå har EU og Bolognaprosessen vært viktige drivkrefter for internasjonalisering av utdanning i Europa generelt. På slutten av 1980-tallet gikk det europeiske felleskapet inn for en integrert utdanningspolitikk i hele Europa og oppfordret til utvikling av utdanningssamarbeid mellom medlemslandene. Med dette ble også Erasmus-programmet for utveksling etablert i 1987 (Bob og Ewa 2006: 40-1). I 1999 gikk utdanningsministre fra 29 land i Europa sammen og undertegnet Bologna-erklæringen, en deklarasjon om høyere utdanning. Med dette ble det skapt et felles europeisk område for høyere utdanning (EHEA) som fulgte de samme prinsippene som EØS og dermed også inkluderte land som Norge (ibid 2006). Erklæringen ble sett som et initiativ som skulle fremme utvikling, mobilitet mellom landene og arbeid. På denne måten skulle Europa måle seg med andre ledende nasjoner innenfor høyere utdanning og forskning (St. meld. nr. 14 (2008-2009): 46).

Hovedsatsningene i Bolognaprosessen går blant annet ut på samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner i Europa, etablering av et felles akkrediteringssystem for godkjenning og overføring av studiepoeng og karakter mellom utdanningsinstitusjonene, og å minske barrierene for mobilitet av studenter gjennom kvalitetssikring og utvikling av sammenlignbare kriterier og metoder (St. meld. nr. 14 (2008-2009): 9; St. meld. nr. 27 (2000-2001): 14). I denne prosessen ble det også utviklet et tre-trinns gradsystem (bachelorgrad, mastergrad og doktorgrad) og et felles poengsystem: European Credit Transfer System (ECTS). Systemet ble utarbeidet i EUs Erasmus-program og brukes nå i Bolognaprosessen. Ett av målene sier blant annet at innen 2020 skal minst 20 prosent av ferdige kandidater innen høyere utdanning i Europa skal ha gjennomført et studieopphold av minimum tre måneders varighet i et annet land. Med antall studenter som har vært på et utvekslingsopphold og antall gradsstudenter i utlandet har Norge tilnærmet nådd Bolognamålet på 20 prosent (SIU 2016b).

I tillegg til Bolognaprosessen, deltar Norge i også i EUs Lisboa-strategi for utdanning. Formålet med strategien er å gjøre EU til «den mest dynamiske og konkurransedyktige kunnskapsbaserte økonomien i verden». Målsettingen er å forbedre kvaliteten i utdanningssystemene, gjøre tilgang til utdanning og opplæring lettere og uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn, og å disse systemene mot omverdenen (St. meld. nr. 7 (2007-2008): 8, 17).

2.2.2. Kvalitetsreformen

De internasjonale forholdene utenfor Norge har lagt viktige føringer på hvordan den nasjonale utdanningspolitikken har utviklet seg. Norges deltakelse til Bolognaprosessen og overnasjonal politikk er med på å legge premissene for innholdet i norsk høyere utdanningspolitikk. Norge implementerte de sentrale elementene i Bolognaprosessen i høyere utdanning gjennom Kvalitetsreformen som trådte i kraft i 2003. Kvalitetsreformen var en nasjonal strategi for å øke kvaliteten på norsk utdanning slik at Norge kunne måle seg på lik linje med andre land i verden. Den kom som en respons på et mer konvergent europeisk utdanningspolitikk. Tradisjonelt var det internasjonale samarbeidet i høyere utdanning individbasert, men med Kvalitetsreformen skulle dette samarbeidet gå gjennom forsknings- og utdanningsavtaler mellom utdanningsinstitusjoner (St. meld. nr. 27 (2000-2001): 15). For å heve kvaliteten på norsk høyere utdanning ble internasjonalisering derfor en viktig del av Kvalitetsreformen.

EUs programmer for studentutveksling og overnasjonalt samarbeid mellom institusjoner har vært viktige for å legge grunnlaget for nye praksiser i norske høyere utdanning. Med Bolognaerklæringen i 1999 og deretter implementeringen av Kvalitetsreformen i 2003 har høyere utdanning i Norge gått gjennom en harmonisering og blitt standardisert i forhold til høyere utdanningssystem i Europa (Bleiklie 2009; Frølich, Waagene og Stensaker 2014: 19). Dette førte blant annet til at Norge gikk over til tre-trinns gradsystemet, og gikk bort fra et vekttall-system til fordel for studiepoengsystemet for å stemme overens med det nye poengsystemet ECTS. I tillegg til dette ble det innført et nytt karaktersystem.

Kvalitet og internasjonalisering har i økende grad vært koblet sammen i norsk høyere utdanning. I denne sammenheng har internasjonalisering hatt en tvetydig betydning: på den ene siden har den vært betraktet som en kvalitet ved høyere utdanning sin natur. På den andre siden har den, gjennom Kvalitetsreformen, også vært knyttet til spørsmålet om hvordan internasjonalisering skal fremme kvalitet i høyere utdanning. Dette gjenspeiler den utviklingen som internasjonalisering har hatt i Norge der internasjonalisering tidligere har vært sett som et mål i seg selv, men som i større grad har blitt brukt som en strategisk satsing for å heve kvaliteten i utdanningen. De aller fleste universiteter og høyskoler i Norge i dag har enten egne strategier for internasjonalisering, eller integrerer dette som en del av den overordnede strategien for organisasjonen (Frølich, Waagene og Stensaker 2014).

3. Litteraturgjennomgang

Internasjonalisering av høyere utdanning er et forskningsfelt som i stadig større grad blir studert, særlig i europeisk og amerikansk sammenheng, fordi den er et resultat av globalisering og ikke minst på grunn av innvirkningen den har på internasjonalt samarbeid, nasjonalpolitikk, institusjoner og individet (De Wit 2011). Tidligere studier gjort av internasjonalisering av høyere utdanning har ulike tilnærminger til temaet, blant annet gjennom overnasjonale, nasjonale og institusjonelle perspektiver. Noen studier tilnærmer seg temaet fra student/bruker-perspektivet. Mer spesifikt gjelder disse studiene fokus på rationale⁵ for internasjonalisering, internasjonaliseringspolicy og praksis, kvalitet og evaluering, studentmobilitet, nettverk og forskningssamarbeid eller interkulturelle aspekter for å nevne noen (Beelen og Jones 2015; Damme 2001; De Wit og Knight 1995; Knight 2004; Seeber et al. 2016; Wächter 2003).

3.1. Strategier for internasjonalisering

De Wit og Callan (1995) har studert utviklingen av internasjonalisering i en europeisk kontekst med fokus på institusjonelle strategier og policy. Selv om de tar for seg institusjoners strategier er studien likevel orientert mot den internasjonale og mellomstatlige konteksten i Europa. Formålet med studien er å undersøke utviklingen av strategier for internasjonalisering innad i institusjonene ved å se på hvordan de tilrettelegger for en internasjonal dimensjon i planer, forskning, undervisning, og tjeneste. Studien bygger på en rapport⁶ fra 1994 som ser på de viktigste hendingene i utviklingen av internasjonalisering av høyere utdanning i Europa helt tilbake til middelalderen (ibid 1995: 72). Selv om det var en enorm variasjon i det europeiske landskapet når det kom til høyere utdanning, og at internasjonalisering i stor grad gjaldt den vestlige delen av Europa, var det likevel noen trender som gikk igjen.

Hovedfunnene viser at internasjonalisering frem til 1994 var preget av en «ad hoc» tilnærming. Det vil si at det var aktiviteter knyttet til internasjonalisering, men de var ikke

⁵ Rationale er et engelsk begrep og betyr motiv, begrunnelse eller mål. Jeg har valgt å bruke rationale her ettersom det er et etablert begrep brukt gjennomgående av forskere på feltet internasjonalisering for å beskrive motivet for å internasjonalisere. Dette finner vi igjen blant annet i Knight, J. (2004) Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales, *Journal of Studies in International Education*, 8(1), s. 5-31, Seeber, M., Cattaneo, M., Huisman, J. og Paleari, S. (2016) Why do higher education institutions internationalize? An investigation of the multilevel determinants of internationalization rationales, *Higher Education*, 72(5), s. 685-702.

⁶ Rapporten heter *Institutional strategies for Internationalisation in Europe* og utgjør en del av en generell studie for OECD.

basert på klare, sentrale strategier eller beslutninger. Utviklingen gikk gradvis fra en reaktiv respons på EU- og bilaterale programmer og midler (som Erasmus-programmet og eksempelvis Nordplus-programmet i Skandinavia), til mer proaktiv internasjonaliseringspolicy på institusjons- og instituttnivå. Funnene viste også en profesjonalisering av de som satt med ansvaret for internasjonaliseringsaktiviteter på utdanningsinstitusjonene. Av dette oppsto de internasjonale kontorene som etter hvert ble sett som uheldige for integreringen av internasjonalisering som en del av institusjonens virksomhet. Det ble mer bevissthet rundt de akademiske sidene ved internasjonalisering. Blant annet utviklingen av et internasjonalisert pensum, et system for å sammenligne vekt og karakter på tvers av land og institusjoner, kvalitetssikring og prosedyrer (ibid 1995: 93-4). Ettersom studien er fra 1995 viser den klart til karakteristikk ved «gammel» internasjonalisering.

3.2. Integrerte strategier?

Iverksetting av internasjonaliseringspolicy i dag er i ferd med å bevege seg over i en ny fase, med fokus på å kople forskning og utdanning, og på å kople plandokumenter til alle nivåer i organisasjonen. I evalueringen av Kvalitetsreformen tar Halvorsen og Faye (2006) i delrapporten om internasjonalisering en gjennomgang av arbeidet som er blitt gjort ved norske læresteder etter reformen ble implementert i 2003. Rapporten gjennomgår de forskjellige sidene ved internasjonalisering i høyere utdanning i Norge, deriblant hvordan organisasjonene har tilpasset seg dette, hvordan strategiene deres har fungert innad i organisasjonene og utad mot studenter og brukere. Ett av funnene i rapporten viste at det bar fortsatt preg av «gammel» internasjonalisering: overgangen fra internasjonalisering som individ- og forskerbasert til internasjonalisering som en integrert del av hele organisasjonen var kommet i gang, men det var likevel store variasjoner mellom lærestedene. Internasjonalisering etter implementeringen av Kvalitetsreformen handlet fortsatt i stor grad om studentens eget initiativ til å dra på utveksling (ibid. 2006: 83). Rapporten viser også at internasjonalisering var blitt gjort til et lederansvar, men at det i praksis fortsatt var overlatt til de internasjonale kontorene. De ansatte ved de internasjonale kontorene som arbeidet spesifikt med å opprette utvekslingsavtaler og legge til rette for utgående studentmobilitet var de som utførte selve implementeringen av internasjonalisering ved lærestedene den gangen (ibid. 2006: 85-6).

Fra en nyere studie av NIFU undersøker Frølich, Waagene og Stensaker (2014) 36 universiteters og høyskolars arbeid med internasjonalisering i Norge. De ser på lærestedenes strategi- og plandokumenter for internasjonalisering og det strategiske arbeidet som blir utført, både på institusjonsnivå og på fakultets- og instituttnivå. Funnene fra studien viser for det første at internasjonalisering er blitt mer integrert i organisasjon og utdanning (spesielt på universitetene), men at det fortsatt er store variasjoner mellom lærestedene. For det andre sees internasjonalisering som normativt godt forankret i norsk høyere utdanning: internasjonalisering bidrar positivt til høyere utdanning. For det tredje viser funnene at der internasjonalisering ikke har vært til stede lokalt, er det fordi det har manglet et klart styrings- og ledelsesmessig press for å prioritere internasjonalisering. Dårlig integrering skyldes blant annet av mangel av internasjonale fagmiljøer. Dette ble pekt på som negativt for organisering av utdanning, som for eksempel utvikling av pensum. Et annet funn viste også at gode prosesser og god kommunikasjon mellom ledelsen og de faglige ansatte hadde positiv effekt på hvordan de ansatte oppfattet studentmobilitet. I tillegg til dette viste det seg at ansatte som var født utenfor Norge var mer positive til studentutveksling enn de som var født i Norge. Teorien er at dette vil ha en effekt på internasjonaliseringsarbeid.

3.3. Internasjonalisering hjemme på institusjonene

I rapporten til Frølich, Waagene og Stensaker (2014) ble det også trukket frem at IH var til stede og etablert som en viktig dimensjon i norsk høyere utdanning. De bemerker at flere læresteder som er undersøkt i studien utforsker denne tilnærmingen på ulike måter.

I datamaterialet som ble innhentet til evalueringen av Kvalitetsreformen (Halvorsen og Faye 2006) kom det frem at internasjonaliseringsstrategiene ved lærestedene i Norge frem til 2006 ikke var så fullt utarbeidet. Det gjaldt særlig på det aspektet som angår IH. I evalueringen blir det påpekt at etablering av en form for IH har i liten grad vært del av internasjonaliseringsaktivitetene ved lærestedene. Internasjonalisering var fortsatt rettet mot aktivitetene rundt utgående studentmobilitet og lite ble gjort for å gjøre studiemiljøet ved egen institusjon mer internasjonalt innrettet slik som å integrere det internasjonale og interkulturelle aspektet i undervisning og læringsmiljø.

I Kvalitetsmeldingen blir det nevnt at «for en ytterligere internasjonalisering av studietilbudene og studentmiljøene bør disse tilbudene være åpne for utenlandske og norske studenter og kunne inngå som en del av en norsk grad» (St. meld. nr. 27 (2000-2001): 47).

Men rapporten til Halvorsen og Faye viser likevel til at internasjonalisering hjemme ikke var det mest diskuterte tema innenfor internasjonaliseringsdebatten i Norge. I senere tid har myndighetene uttrykt at internasjonalisering hjemme er avhengig av å involvere fagmiljøenes interesse for å kunne iverksette dette som en del av norsk utdanning (St. meld. nr. 14 (2008-2009)).

Halvorsen og Faye (2006: 105) forklarer internasjonalisering hjemme som «tiltak satt i verk for å fremme en internasjonal profil og en internasjonal dimensjon ved de aktivitetene som foregår ved egen organisasjon. Det er mindre vekt på «mobilitet», mer vekt på aktivitet, og kan også inkludere strategier for bedre å integrere våre nye landsmenn/kvinner.». I Kvalitetsmeldingen ble IH ikke definert som et eget begrep (den blir faktisk ikke brukt i det hele tatt), men det blir likevel vist til en ny tilnærming til internasjonalisering der for eksempel utdanningsinstitusjonene anbefales å bygge opp fagtilbud på engelsk, å åpne studietilbud for både norske og utenlandske studenter (St. meld. nr. 27 (2000-2001): 47).

3.4. Oppsummering

Litteraturen som finnes på forskningsfeltet om internasjonaliseringsstrategier og praksis, og internasjonalisering hjemme på høyere utdanningsinstitusjoner i Norge, tyder på at det finnes fortsatt muligheter for videre forskning som kan belyse temaet ytterligere.

Av tidligere studier (Halvorsen og Faye 2006; SIU 2013) som tar for seg strategier for internasjonalisering ved norske universiteter og høyskoler vises det til at det trengs en fullstendig analyse av utdanningsinstitusjonenes strategiarbeid som inkluderer flere dokumenter, fra sentralt og lavere nivåer i organisasjonene. Det anbefales også å utføre mer kvalitative analyser av vedtaks- og implementeringsfasene. Intervjuer av både beslutningstakere og de som iverksetter internasjonalisering vil bidra til i større grad å opplyse dette temaet.

Ut i fra dette vil jeg derfor undersøke nærmere hvordan det blir jobbet med internasjonalisering, med særlig vekt på internasjonalisering hjemme i høyere utdanningsinstitusjoner i Norge. Det vil være interessant å utføre kvalitative analyser som belyser hva ansatte, de som iverksetter internasjonalisering, kan bidra med kunnskap om arbeidet som ligger bak internasjonalisering på lærestedet.

4. Teoretisk rammeverk

I følge Christensen et al. (2009) kan en forstå hvordan en organisasjon fungerer innad og i forhold til omgivelsene ved å studere samspillet mellom individuelle faktorer og organisasjonsforhold. I denne oppgaven blir de utvalgte organisasjonene definert som offentlige organisasjoner. Det vil si at de skiller seg fra private organisasjoner i den forstand at «det må tas hensyn til et bredere sett av mål og verdier» (ibid. 2009: 15). Andre kjennetegn ved offentlige organisasjoner er at de kan ha en folkevalgt ledelse, de er multifunksjonelle og skal ivareta ofte motstridende hensyn, de skal representere medlemmer så vel som brukere, de skal være åpne og også nøytrale (ibid.).

For å forklare og forstå arbeidet med internasjonalisering ved Det juridiske fakultetet på UiB og UiO har jeg valgt å tolke variasjonen mellom organisasjonene fra et instrumentelt og fra et institusjonelt perspektiv. Disse organisasjonsteoretiske perspektivene skiller seg fra hverandre på hvilken oppfatning man har av logikken som ligger til grunn for hvordan organisasjonsmedlemmer handler, hvilken oppfatning man har av hva politikk dreier seg om og hvilket syn man har på endring. Et instrumentelt perspektiv legger vekt på ledelsens evne til politisk og sosial kontroll og rasjonell kalkulasjon når det kommer til hvilke midler som trengs for å oppnå bestemte effekter (Christensen et al. 2009: 23). Et institusjonelt perspektiv tar utgangspunkt i at regler, verdier og normer har styrende virkning på medlemmers atferd og på den måten kan ha en problematisk innstilling til styringssignaler fra ledelsen (ibid. 2009: 13-4).

4.1. Et instrumentelt perspektiv

Offentlige organisasjoner kan forstås som instrumenter som skal nå visse mål som er viktige for samfunnet. Det som karakteriserer det instrumentelle perspektivet er at organisasjonen ses som et verktøy som står til disposisjon for ledelsen (Christensen et al. 2009: 13). Ser man på Kvalitetsreformen for eksempel skulle universiteter og høyskoler iverksette flere tiltak for å heve kvalitetsnivået på høyere utdanning i Norge. Utdanningsinstitusjonene kan da ses som verktøy eller *instrumenter* som myndighetene bruker for å nå målene sine om økt kvalitet.

Jacobsen og Thorsvik (2013: 37) forklarer mål som «en beskrivelse av en ønsket fremtidig tilstand». Det kan ha ulikt tidsperspektiv, være mer eller mindre realistisk og være mer eller mindre konkret. Et mål er det organisasjonen ønsker å oppnå eller realisere i fremtiden. Dette

kan også beskrives som et *problem* som søker løsning. Christensen et al. (2009: 35) forklarer problem for en organisasjon som «en oppfattet avstand mellom en ønsket og en virkelig tilstand». I målhierarkiet stilles formålet eller visjonen til organisasjonen som det høyeste, deretter oversettes dette til hovedmål og til delmål i mindre ledd. Det konkretiseres og operasjonaliseres jo lengre ned i hierarkiet man kommer (Jacobsen og Thorsvik 2013: 37-9).

Hvordan en organisasjon oppnår sine mål vil fra et instrumentelt perspektiv baseres på *formålsrasjonalitet*: det arbeides rasjonelt med visse virkemidler for å nå et gitt mål. Det er lederne som gir eller formulerer målene, og politikken går ut på å finne gode virkemidler for å nå disse målene (Christensen et al. 2009: 33-4). Det forutsettes her at ledelsen har evnen til å identifisere og kalkulere alle konsekvenser av sine og medlemmers handlinger, og at den har evne til politisk og sosial kontroll. Endringer i organisasjonen eller innføring av nye tiltak forklares som en rasjonell tilpasning til nye mål og/eller ytre krav. I realiteten vil det som regel være flere faktorer som begrenser disse evnene, dermed har organisasjonen *begrenset rasjonalitet*. I offentlige, komplekse organisasjoner, som for eksempel på et universitet, kan organisasjonens mål fremstå som uklare, inkonsistente og ustabile. Ledelsen kan umulig ha fullstendig informasjon om alternativer og konsekvenser, derfor må den velge ut den informasjonen den trenger for å ta beslutninger (ibid. 2009: 35-6). Å formulere mål og strategier for organisasjonen vurderes her som en top-down prosess. Det vil si at ideene og beslutningene kommer fra ledelsen og føres videre nedover i systemet.

Fra et instrumentelt perspektiv på organisasjoner har utformingen av den betydning for hvordan organisasjonen fungerer. Herbert Simon mente at medlemmene i organisasjoner prøver å handle rasjonelt mot et mål og at organisasjonsstrukturen er viktig fordi den viser til hvem som bør eller skal gjøre hva, og hvordan arbeidsoppgavene skal utføres (Christensen et al. 2009: 34-5). Organisasjoner slik som universiteter kan være sammensatt av posisjoner og underenheter samtidig som disse enhetene kan være delt opp og samordnet på ulike måter. Dersom det er mange underenheter og arbeidsdeling vil institusjonen normalt være heterogen med ulike mål, interesser og ressurser for å oppnå målet sitt. Dette finner en igjen i for eksempel universitetet som er delt opp i avdelinger, fakulteter, institutter og sentre. Styring av en slik institusjon vil fra et instrumentelt syn være avhengig av utforming av organisasjonsstrukturen og hvordan den forholder seg til omgivelsene.

Hvor beslutninger tas har med organisasjonsstrukturen å gjøre. Det kan være på overordnet nivå eller i lavere nivåer av organisasjonen. En formell organisasjonsstruktur består av

posisjoner og regler for hvem som bør eller skal gjøre hva, og hvordan ulike oppgaver bør eller skal utføres. Organisasjoner er en sammensetning av posisjoner og underenheter (Christensen et al. 2009: 34). Organisasjonen kan beskrives etter om den er sentralisert eller desentralisert. Dersom beslutningene kommer utelukkende fra ledelsen på øverste nivå, karakteriseres dette som et sentralisert styringssystem. I et desentralisert system derimot, kan de endelige beslutningene overlates til lavere nivå i organisasjonen (ibid. 2009: 41).

4.1.1. Internasjonalisering fra et instrumentelt perspektiv

Fra et instrumentelt perspektiv på utdanningsinstitusjonene vil styring skje ved måten organisasjonen er strukturert, hvordan den forholder seg til omgivelsene og ved formålsrasjonelle handlinger. Utdanningsinstitusjonene har som mål å tilby utdanning, drive forskning og ta samfunnsansvar. Ut fra hva omgivelsene har satt på agendaen (i form av norske myndigheter og overstatlige organisasjoner/prosesser som EU og Bologna-prosessen), har kvalitetsheving av norsk høyere utdanning blitt satt som det høyeste målet, eller blitt identifisert som et problem som skal løses. Kvalitet er blitt definert av norske myndigheter som problemet, og for å løse dette har internasjonalisering blitt formulert som et av flere virkemidler for å minske eller eliminere avstanden mellom den virkelige til den ønskede tilstanden.

Ettersom det er lederne som formulerer målene og finner gode virkemidler for disse, forventes det at internasjonalisering vil være et virkemiddel som ledelsen bruker for å nå målet om økt kvalitet i utdanningsinstitusjonen. Iverksettingsprosessen ses på som top-down, altså at den går ovenfra fra ledelsen og ned til lavere nivåer. Dette oppfattes da som innføring av nye tiltak og organisasjonen og sine medlemmer vil tilpasse seg basert på formålsrasjonalitet. Det vil si at organisasjonen har et klart definert mål som medlemmene oppfatter likt, har oversikt over alternativene og hvilke konsekvenser som kan komme av dem. I følge Jacobsen og Thorsvik skal det ideelt sett være en klar og entydig sammenheng mellom mål og midler der målet er slutten eller resultatet, mens midler er veien til resultatet. Men i andre sammenhenger kan det likevel være ganske uklart. I offentlige organisasjoner kan dette være tilfellet fordi mål-middel sammenhenger er mer uklare, de er preget av komplisert tjenesteyting slik som helsetjenester, utdanning eller sosiale tiltak (Jacobsen og Thorsvik 2013: 40-1). Strategier for internasjonalisering ses som et virkemiddel mot målet, som er kvalitet. Dette kan virke rett frem på papir, men det er likevel forventet at det vil være mer uklart når en studerer utdanningsinstitusjonene sin definisjon, tolkning og arbeid med internasjonalisering

I følge Frølich, Waagene og Stensaker kan variasjonen i integrering av internasjonalisering på utdanningsinstitusjonene forklares med at «lærestedene fremdeles har et styrings- og ledelsessystem som tillater grunnenhetene stor grad av selvstendighet i hvordan de ønsker å fortolke de overordnede strategiene» (Frølich, Waagene og Stensaker 2014: 55). Dette viser til hvor desentraliserte utdanningsinstitusjonene kan være. Som det fremgikk av beskrivelsen tidligere, kan et universitet som institusjon bestå av flere enheter på ulike nivåer i organisasjonen. Dersom beslutninger for internasjonalisering blir utelukkende tatt av ledelsen på øverste hold vil universitetet være sentralt styrt. Et instrumentelt perspektiv forutsetter at beslutningene er klare og iverksettes på alle nivåer av organisasjonen slik de er formulert fra lederne. I en kompleks offentlig organisasjon som universitetene gjerne er, vil det likevel være lite realistisk. Organisasjonsstrukturen kan være desentralisert, noe som gjør at beslutninger blir tatt på flere nivåer av organisasjonen (Christensen et al. 2009: 41). Dette vil igjen gjøre det vanskelig å opprettholde fullstendig formålsrasjonalitet hele veien fra øverste hold og helt ned til den enkelte ansatt.

4.2. Et institusjonelt perspektiv

En annen måte å finne ut hvordan organisasjoner fungerer innad og i forhold til omgivelsene sine er å studere dem fra et institusjonelt perspektiv. Den tar utgangspunkt i at verdier, normer og omgivelsene har styrende virkning på medlemmers atferd og på organisasjonen. Dette kan være problematisk når det kommer til styringssignaler fra ledelsen, men det kan også være positivt med tanke på kvaliteten av arbeidet som utføres av den enkelte i organisasjonen (Christensen et al. 2009). Et institusjonelt perspektiv problematiserer mål-middel rasjonaliteten i det instrumentelle perspektivet.

For å forstå handlingene til organisasjonsmedlemmer gjennom et institusjonelt perspektiv må en se det som *logikk om det passende*. Dette vil si at organisasjonsmedlemmer handler ut i fra erfaringer de har om hva som har eller ikke har fungert tidligere. Men det kan også være at handlinger bunner i hva medlemmer mener fungerer rimelig og akseptabelt i organisasjonen (Christensen et al. 2009: 13-4). Her er målene gjerne ikke gitt på forhånd, men oppdages underveis. Mål og strategier for organisasjonen fra et instrumentelt perspektiv forstås som en

bottom-up prosess. Ut av dette utvikles det gradvis uformelle normer⁷, verdier og identiteter. Uformelle normer og verdier som vokser fram har betydning for livet i og virksomheten til formelle organisasjoner. Når organisasjonen utvikler formelle og uformelle normer anses den som en institusjonalisert organisasjon (ibid.).

Utviklingen av organisasjonskultur er de uformelle, institusjonelle normene og verdiene som gradvis vokser frem gjennom evolusjonære, naturlige utviklingsprosesser. Organisasjonen vil gradvis tilpasse seg indre og ytre press. Disse prosessene som oppstår og utvikler seg er ikke-planlagte, og det er dette som skaper organisasjonens identitet (Christensen et al. 2009: 59). Organisasjonskultur kan man studere i reformprosesser og omorganiseringer i offentlige organisasjoner. Spesielt kommer det til uttrykk når det oppfattes trusler mot de dominerende, uformelle normene og verdiene (Christensen et al. 2009: 59-60). Typisk ser en dette igjen når det gjelder interne omorganiseringer der nye enheter opprettes eller der for eksempel personal blir flyttet rundt. Med Kvalitetsreformen innebar det at utdanningsinstitusjonene i Norge ble gjort om til forvaltningsorganer, fikk større frihet i faglige, økonomiske og organisatoriske spørsmål, og fikk blant annet krav fra myndighetene om å opprette strategi og planer for internasjonalisering. Evalueringen av kvalitetsreformen som ble noen år etter har vist at internasjonaliseringsdelen fortsatt bar preg av mer tradisjonelle former (Halvorsen og Faye 2006). Reformen krevde store endringer i organisasjonsstrukturen, og det antas å ha hatt en stor innvirkning på organisasjonskulturen i utdanningsinstitusjonene.

Fra et institusjonelt perspektiv vil endringer i organisasjonen være påvirket av interne faktorer eller fra omgivelsene. De interne faktorene refereres til de uformelle normer og verdier. For eksempel kan ulike grupper med ulike oppgave og bakgrunn innenfor organisasjonen utvikle dominerende institusjonelle trender, eller at det kan oppstå subkulturer. Omgivelsene kan påvirke organisasjonen i form av aktører eller andre like organisasjoner som det samhandler med. Utdanningsinstitusjoner i Norge vil være «omgivelser» for hverandre, samtidig som de påvirkes i stor grad av kunnskapspolitik og kulturelle fra Kunnskapsdepartementet (Christensen et al. 2009: 59-61).

4.2.1. Internasjonalisering fra et institusjonelt perspektiv

En institusjonell forståelse av internasjonalisering legger vekt på hvordan den kan tilpasses kulturen, konteksten og institusjonen det gjelder. Ettersom kvalitet er blitt satt som det

⁷ Til forskjell fra formelle normer som kan være organisasjonskart, nedskrevne regler eller stillingsbeskrivelser, er uformelle normer noe som kommer frem gjennom etablerte tradisjoner og kulturer, eller fra organisasjonens omgivelser (Christensen et al. 2009).

høyeste målet utdanningsinstitusjonene skal strebe etter i sitt virke har det også kommet en del føringer fra myndighetene om hvordan universitetene skal arbeide med å integrere internasjonalisering som en del av organisasjonen i sin helhet. Universitetene kan nytte stor grad av autonomi og har fullmakt til å styre studietilbud (som det blir gjort rede for i neste avsnitt), men de er likevel pålagt Universitets- og høyskoleloven som skal blant annet legge til rette for at utdanningsinstitusjonene «utfører forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå» (Regjeringen.no 2017a).

Ettersom målene om internasjonalisering kommer både fra myndighetene og fra utdanningsinstitusjonene sine egeninteresser kan det tenkes at måten det arbeides med internasjonalisering vil være sterkt påvirket av den enkelte organisasjons kultur, uformelle normer og tradisjoner. I tillegg til dette er utveksling av ansatte og rekruttering av utenlandske studenter og forskere sett som et virkemiddel for å internasjonalisere campus og arbeidsplassen. Universitetene har lenge sett på seg selv som internasjonale «av natur», men det kan tenkes at internasjonaliseringen som vi ser i dag likevel vil by på utfordringer som vil være uforutsette for den lokale kulturen eller tradisjonen ved universitetet eller i deler av den. Organisasjonsmedlemmer handler ut i fra erfaringer de har om ulike situasjoner og vil også forholde seg til internasjonalisering med utgangspunkt i deres bakgrunn, eller hva de mener fungerer rimelig og akseptabelt i organisasjonen.

4.3. Universitetet som organisasjon

Ettersom denne oppgaven tar for seg internasjonalisering ved to universiteter og deres respektive fakulteter, gis det her en liten beskrivelse av universitetet som organisasjon. «Et tradisjonsrikt universitet vil (...) ha mye legitimitet på grunnlag av hva det har representert og er, for sin faglig baserte kultur og autonomi, i tillegg til hva det rent faktisk «produserer» av undervisning, forskning og formidling.» (Christensen et al. 2009: 59)

Formelle offentlige organisasjoner er organisasjoner som er opprettet for å ivareta spesielle interesser og oppgaver, og det er etablert relativt stabile atferdsmønstre, ressurser og belønninger knyttet til den aktiviteten de utfører. Det gjelder for eksempel politiske organer, kommunale bedrifter, helseforetak eller universiteter. Offentlige organisasjoner er karakterisert av målkonflikter og heterogenitet, noe som betyr at de må leve med spenninger og uenighet (Christensen et al. 2009). I følge Christensen et. al. er det slik at offentlige organisasjoner ikke

endres og omstilles på en enkel og uproblematisk måte. De må hele tiden samsvare med skiftende krav fra omgivelsene eller fra skiftende politisk ledelse. Ettersom institusjonelle faktorer som kulturelle tradisjoner, etablerte regler og sosialt definerte konvensjoner legger bindinger på de beslutningene som tas, kan det være utilstrekkelig til tider å bare bruke instrumentelle perspektiver for å forstå offentlige organisasjoner (ibid. 2009: 22).

I Norge har det tradisjonelt vært et skille mellom universiteter og høyskoler (statlige høyskoler, vitenskapelige høyskoler og private høyskoler) som organisasjoner, men dette skillet har bare blitt mindre og mindre⁸. Dette har vært karakterisert ved at høyskolenes hovedoppgave var å tilby profesjonsrettet utdanning, mens universitetene kunne tilby bredt og vektla forskning (Hansen 2016a, 2016b, 2017; Regjeringen.no 2017b). I tillegg til dette har utdanningsinstitusjonene ulike typer fullmakter til å akkreditere nye studietilbud: universitetene har rett til å akkreditere alle studietilbudene sine selv, mens det er ulikt for høyskolene avhengig av hvilken type høyskole de er (NOKUT 2017).

4.4. Mål og iverksetting av strategier

En måte for organisasjoner å oppnå sine mål er å utforme strategier. Jacobsen og Thorsvik (2013) forklarer strategi som en beskrivelse av det organisasjonen tenker å iverksette for å realisere målene sine.

Det kan tenkes at en beslutning⁹ vil være lett å iverksette når den først er tatt, men studier viser at dette kan være av motsatt tilfelle (Jacobsen og Thorsvik 2013: 343). Det kan oppstå et gap mellom det som er ment å være en beslutning og de faktiske resultatene av disse. Jacobsen og Thorsvik peker på fire «typiske» problemer som kan gjøre vanskelig å iverksette en beslutning: grunnlaget for kunnskap er dårlig, utilstrekkelig med ressurser, feil kombinasjon av ressurser, og motstand fra sentrale grupper. I tillegg til dette blir det trukket frem at de som skal sette beslutninger ut i livet ikke nødvendigvis er de samme som fattet beslutningene. Målene en vil oppnå er ikke alltid klare, og dette kan gi dem som skal iverksette en beslutning mulighet til å handle på andre måter enn det som først var intensjonen (Jacobsen og Thorsvik 2013: 343-4).

⁸ Jamfør *Høgskolereformen* fra 1994, flere sammenslåinger av høyskoler og universiteter samt høyskoler som har fått universitetsstatus i senere tid Hansen, T.I. (2017) *Høyskole*. Store Norske Leksikon

⁹ Strategier vil her vurderes som beslutninger, da spesielt plan og styringsdokumenter som utdanningsinstitusjoner er pålagt å utarbeide for internasjonalisering.

Når det kommer til utdanningsinstitusjonenes internasjonaliseringsstrategier viser studier fra NIFU (Frølich 2005; Frølich, Waagene og Stensaker 2014) og rapporten fra Halvorsen og Faye (2006) viste at institusjonene var flinke til å adoptere myndighetenes overordnede strategier for internasjonalisering, men at disse planene ikke nødvendigvis var integrerte i institusjonenes egne strategier. Myndighetene har forventninger og krav til institusjonene, men forteller ikke nøyaktig hva de skal gjøre. Beslutningene må da «oversettes til praktisk handling» i den organisatoriske konteksten den kommer til.

5. Forskningsopplegg¹⁰

I dette kapittelet presenteres forskningsopplegget, som er en overordnet plan for hvordan studien er utført. Etersom internasjonaliseringsstrategier og praksis undersøkes ved to universiteter skisserer jeg hvorfor casestudie er egnet for å besvare problemstillingen til oppgaven, og hvordan studien er en sammenligning av det universitetene har til felles og det som skiller dem. For å forstå hvilke case vi har med å gjøre, blir universitetene og de tilhørende fakultetene presentert. Deretter gjør jeg rede for datamaterialet som er brukt i min oppgave.

Forskningsopplegget forklarer hvordan problemstillingen skal belyses og besvares i sammenheng med teorien og empirien i denne studien. I følge Yin (2013: 8-10) er det noen betingelser som må være på plass for å skille mellom ulike typer forskningsopplegg. To av disse betingelsene går ut på hvilken type informasjon forskeren samler inn og hvilken type problemstilling som skal besvares i studien. Problemstillingen legger føring for hvordan forskningsopplegget utformes fordi fremgangsmåten må belyse hva det er en vil forstå med studien. I denne oppgaven retter problemstillingen seg mot hvordan strategier for internasjonalisering blir oversatt til praksis i en organisasjon. For å undersøke dette har det vært nødvendig å samle inn informasjon fra dokumenter og intervjumateriale.

I motsetning til en statistisk analyse med mange enheter som gir et generelt bilde av et fenomen, har jeg gjennom et kvalitativt forskningsopplegg hatt muligheten til å få inngående kunnskap om feltet jeg studerer. For å besvare problemstillingen har jeg derfor valgt å bruke casestudie som forskningstilnærming, og metodene jeg har brukt for å samle inn og analysere informasjon har bestått av sentrale dokumenter og intervjuer av utvalgte informanter. Her har

¹⁰ Bygger på noen deler av undertegnedes innlevert oppgave i AORG322 Forskningsdesign, vår 2015.

det vært interessant å utføre kvalitative analyser av intervjumateriale for å se hva informantene kunne bidra med av kunnskap om arbeidet bak internasjonalisering på lærestedet.

5.1. Casestudie

Formålet med denne oppgaven er å gå i dybden på internasjonalisering av høyere utdanning som fenomen for å undersøke hvordan strategier er definert, men også hvordan handlinger tilknyttet internasjonaliseringsarbeid blir utført i en organisasjon. Av den grunn har casestudie som forskningstilnærming vært en naturlig vei å gå. Casestudier er karakterisert som intensive studier av én eller noen få enheter som skal avdekke flere trekk ved et fenomen (Andersen 2013: 23; Gerring 2004: 342; Grønmo 2004: 91). Etter å ha gjennomgått eksisterende forskning på feltet om internasjonalisering av høyere utdanning i Norge, ble det interessant å gå i dybden på hvordan det blir jobbet med internasjonalisering, med særlig vekt på internasjonalisering hjemme, i høyere utdanningsinstitusjoner i Norge. Derfor har jeg valgt å studere inngående internasjonalisering av høyere utdanning ved to tilfeller: Universitetet i Bergen og Universitetet i Oslo.

Det var hensiktsmessig å analysere sentrale dokumenter og intervjuer til denne oppgaven for å besvare hvordan strategier for internasjonalisering er blitt definert, tolket og arbeidet med på to universiteter gjennom translasjonsteori. George og Bennett (2004: 17) forklarer at en casestudie kan gi forskeren mulighet til enten å utvikle teorier eller bidra til å gi inngående kunnskap på et felt basert på eksisterende teorier. Betingelsene for en masteroppgave legger begrensninger for omfang og tidsrom. Av den grunn har det ikke vært aktuelt til å utvikle teorier. Interessante elementer i feltet internasjonalisering av høyere utdanning har derfor ledet oppgaven til å basere seg på eksisterende teorier om translasjon. Translasjonsteori er i hovedtrekk teorier om hvordan ideer flytter seg mellom organisasjoner, og også mellom nivåer (Røvik 2007). I lys av dette har internasjonalisering av høyere utdanning her blitt identifisert som en «ide».

Casestudier kritiseres for ikke å være representative studier og dermed ikke gi grunnlag for generalisering. Fordelen med casestudier kan så vel være representativitet som det å bidra til å generere teorier (Flyvbjerg 2006; Gerring 2004). Jeg velger å forstå styrken til en casestudie som det å forstå og forklare handlinger og prosesser. Men «case» er ikke bare gitte tilfeller som blir studert. De kan ses på som resultater av en forskningsprosess der forskeren selv

velger hva casen skal representere (Andersen 2013: 23). Casestudier er «(...) datainnsamling og analyse av en prosess der hypoteser om samlende tolkninger og årsakssammenhenger formuleres og prøves ut underveis.» (ibid. 2013: 16).

5.1.1. *Komparativ casestudie*

Yin (2013: 56) forklarer at det finnes variasjoner innenfor casestudier som forskningsopplegg. Det er mulig å velge ut én eller flere enheter som skal studeres og trekke konklusjoner basert på sammenligninger av disse enhetene. En kan utføre enkel-casestudier eller multiple-casestudier, også kalt komparativ casestudie. I denne oppgaven er det valgt ut to universiteter som studieobjekt. Strategier og praksis av internasjonalisering blir studert både på institusjons- og fakultetsnivå. Ettersom det er to caser av internasjonalisering, er en komparativ casestudie egnet til dette.

I følge Andersen (2013: 91) gjelder de samme prinsippene for behandlingen av enkeltcase, som det gjør for sammenliknende case. Komparativ casestudie går også i dybden av de utvalgte casene, og den kan også ta utgangspunkt i teoretisk fortolkning. Sartori ((1991) som sitert i Andersen 2013: 92) argumenterer for at komparative studier gir bedre analytisk kontroll. Det vil si at å sammenligne mellom to eller flere case gjør det enklere å klargjøre antakelser om sammenhenger. Det er imidlertid ikke antall observasjoner det viktigste i slike studier, men heller betydningen av disse observasjonene innenfor en analytisk ramme.

Avgrensningen her er to universiteter og to underenheter i organisasjonen som universitetene utgjør. Formålet med denne studien er å gå i dybden i disse to casene for å få mer innsikt i måten de er organisert på, og hvordan internasjonaliseringsstrategier går over til det praktiske arbeidet som blir gjort ved disse organisasjonene. Dersom en ut i fra et translasjonsteoretisk perspektiv antar at forholdsvis like utdanningsinstitusjoner tolker strategier for internasjonalisering ulikt på grunn av deres kontekst, vil en komparativ casestudie være godt egnet for å studere disse forskjellene. Ut i fra den teoretiske rammen som er lagt for studien, forventes det altså at disse universitetene og fakultetene er noe like i måten de har definert strategier, men den lokale konteksten og organisasjonens premisser er med på å påvirke hvordan internasjonalisering praktiseres. Disse casene skal diskuteres i forhold til hverandre. Det vil si at jeg vil trekke frem det de har til felles, men også vise til særtrekkene mellom dem. I sammenligning er det enklere å se likheter og forskjeller enn når en bare studerer en case.

5.1.2. Utvelgelse av case

Det er ulike metoder en kan bruke for utvelgelse av case. Andersen (2013: 92) sier at «økt antall case kan gi flere designmuligheter», men det er kriteriene for utvelgelse av case som tydeliggjør sammenhengen mellom empiri og teori. Analysestrategien for de utvalgte casene i denne oppgaven bygger på at de er mest like «med hensyn til alt annet enn de forskjeller som skal forklares» (ibid 2013: 103).

Mest like case design retter seg mot utvalgte teoretiske sammenhenger, og gjennom systematisk kontroll skal mest mulig av de andre egenskapene settes ved konteksten systemet inngår i (ibid 2013: 111). Argumentet for denne oppgaven er at universitetene er forholdsvis like organisasjoner, de har lik struktur, selv om de avviker i størrelse når det kommer til antall studenter og ansatte. Det antas derfor at internasjonaliseringsstrategier vil være like når det kommer til mål og visjoner. Årsakvariablene for hvordan disse universitetene og fakultetene har løst arbeidet med internasjonalisering innad i organisasjonene formodes å variere da den lokale konteksten spiller inn på utfallet.

Den mest vanlige kritikken av casestudie som forskningsopplegg er rettet mot selve utvelgelsen av case, også betegnet som «selection bias» (George og Bennett 2004: 23-5). Kritikken går blant annet ut på at forskeren kan være påvirket til å velge noen case til fordel for andre, i stedet for å velge ut tilfeldige case slik som det gjerne blir gjort med kvantitative metoder; forskerens bakgrunnskunnskap om variablene i en casestudie kan påvirke utfallet av studien.

5.1.3. Universitetet i Bergen og Universitetet i Oslo

Organisasjonsstrukturen ved norske universiteter er vanlig å dele inn i tre nivåer: institusjonsnivå, fakultetsnivå og instituttnivå. Med Universitetet i Bergen (UiB) og Universitetet i Oslo (UiO) som case, og det tilhørende juridiske fakultet ved lærestedene, har jeg valgt å studere organisasjonene på institusjons- og fakultetsnivå. Det har ikke vært ønskelig å studere flere ledd under da Det juridiske fakultet på UiB ikke har noen institutter underlagt seg. Ved UiO har derimot fakultetet fire institutter samt ett senter under seg (UiO 2017). Selv om hvert nivå innenfor et universitet har sin grad av autonomi, er de likevel avhengig av hverandre og påvirker hverandre på det politiske, økonomiske, administrative og vitenskapelige planet.

Objektene som er valgt ut er like i karakter når det kommer til type utdanningsinstitusjon (to universiteter), og også måten de er organisert på er nokså like da begge er offentlige, er delt

inn i 7-8 fakulteter. De ledes av en (valgt) rektor, er styrt av et universitetsstyre og har en universitetsdirektør som leder den daglige administrasjonen. Universitetene driver forsknings og tilbyr høyere utdanning i Norge, så de opererer i den sammen nasjonale konteksten. Fakultetene er like på fagområde og tilbyr de samme studieprogrammene, men unntak av måten Det juridiske fakultet på UiB er organisert. Fakultetet tilbyr bare en integrert mastergrad som studieløp.

Det som skiller disse to utdanningsinstitusjonene fra hverandre er at det er relativt stor geografisk avstand mellom dem. Når det kommer til alderen på universitetene er den ene kjennetegnet som et etablert, eldre universitet, mens den andre ble offisielt etablert som et universitet etter andre verdenskrig. Størrelsen på universitetene er forskjellige da UiO kan sies å være dobbelt så stor UiB.

Selv om temaet som studeres foregår på fakultetsnivå, vil det likevel være nødvendig å få med seg konteksten rundt studieobjektene. Internasjonalisering på fakultetsnivå oppstår ikke i et vakuum. Den lokale, nasjonale og overnasjonale konteksten har i varierende grad påvirket og lagt føringer for det organisatoriske aspektet ved internasjonalisering på fakultetene. Dette har hatt sin innvirkning på utforming av handlingsplaner, organisering, og rutiner.

Fakultetene som er valgt ut som en del av casene er underenheter i organisasjonene. De er like når det kommer til fagområde/miljø/program og tradisjon, men måten de er organisert på er nokså annerledes. For denne oppgaven er disse fakultetene blitt valgt ut systematisk med den intensjon om å kartlegge deres likheter som underenheter (underorganisasjoner) innenfor en utdanningsinstitusjon, men studere ulikhetene når det kommer til organisering av arbeidet med internasjonalisering. Den viktigste grunnen til at disse fakultetene er valgt ut har med hvilke resultater de har vist i studentutveksling SIU (2016b).

5.2. Datamateriale

For å utføre en casestudie må studien basere seg på informasjon som skal gi empirisk grunnlag for å svare på problemstillingen. Det finnes flere metoder en kan bruke for å samle inn data til en studie. Jeg har basert den innsamlende empirien på kvalitativ analyse av dokumenter og intervjumateriale for å belyse temaet for denne oppgaven.

5.2.1. Dokumenter

I en dokumentanalyse er det dokumenter som er den viktigste datakilden (Yin 2013: 107). Slike dokumenter kan for eksempel være offentlige dokumenter, vitenskapelige artikler eller for eksempel nyhetsartikler på feltet internasjonalisering av høyere utdanning.

En ulempe med dokumentanalyse er at det kan være påvirket av forskerens valg av kilder. Dokumentene som blir valgt ut for å samle inn data om et spesifikt felt kan være farget av forskerens eget syn på emnet og dermed gi et redigert bilde av sannheten (Grønmo 2004). En annen ulempe med dokumentanalyse er at forskeren kan bli overveldet av mengden av informasjon som er tilgjengelig på det feltet en studerer. Studiens kvalitet kan bli påvirket dersom det er vanskelig å skille mellom nyttig informasjon og overflod; ikke all informasjon er nødvendigvis relevant informasjon for det en vil studere (Yin 2013: 107-9).

Fordelen med å foreta en dokumentanalyse er at datakilden er ansett som meget stabil: det er som regel mulig å gå til den samme kilden for å finne tilbake til samme informasjon eller hente ut mer. Dokumenter som har vært sentrale kilder til min oppgave er:

Offentlige meldinger

St. meld. nr. 27 ((2000-2001)) *Kvalitetsreformen av høyere utdanning*, evaluering av Kvalitetsreformen, *delrapport om Internasjonalisering* (Halvorsen og Faye 2006), St. meld. nr. 14 ((2008-2009)) *Internasjonalisering av utdanning*, Meld. St. 16 ((2016-2017)) *Kultur for Kvalitet i høyere utdanning*. Disse dokumentene har vært viktige for å kartlegge de nasjonale politiske føringene på og forventningene til utdanningsinstitusjoners virke i Norge.

Styrings- og plandokumenter

Strategidokument og handlingsplan internasjonal virksomhet for UiB (fra perioden 2011 til 2015). Strategidokument for UiO (fra perioden 2010 til 2020) og handlingsplan for internasjonalisering ved UiO i perioden 2012-2014.

Strategiplan for Det juridiske fakultet på UiB (fra perioden 2011 til 2015), og handlingsplan for internasjonal virksomhet for perioden 2014 til 2015. Strategiplan for Det juridiske fakultet på UiO frem til 2020. Årsplaner for Det juridiske fakultet på UiO fra 2011 til 2014.

5.2.2. Intervjumateriale

I tillegg til dokumentanalyse er intervjuer en viktig kilde til informasjon for min oppgave. Intervjuformen er en forskningsmetode for å hente inn data gjennom samtaler mellom den som intervjuer og informanter. Den som blir intervjuet kan beskrive erfaringer og

oppfatninger, og utdype sine egne perspektiver på en realitet (Kvale 1997: 61). Ettersom jeg utfører en kvalitativ studie, har semi-strukturert intervju vært en hensiktsmessig metode for å hente inn informasjon. Semi-strukturerte intervjuer har ikke fastlagte spørsmål eller svaralternativ slik som i strukturert utspørring, eller spørreundersøkelser (Grønmo 2004: 127). Semi-strukturert intervju som metode er gunstig for casestudier da intervjuene går mer i dybden i samtalen med informanten (Yin 2013: 110).

Intervjuene er viktige bidrag i arbeidet med å belyse internasjonalisering som tema. De har gitt en mer helhetlig forståelse av konteksten rundt forskningstemaet. Fordelen med denne typen datainnsamling er at forskeren kan få innsikt i flere sider ved en sak eller et emne som ikke ville kommet frem gjennom dokumenter. Det var en antakelse at denne metoden ville få frem flere elementer rundt arbeidet med internasjonalisering i de utvalgte organisasjonene. Det kan for eksempel være arbeidssituasjoner eller utfordringer som ikke vil komme frem gjennom offentlige dokumenter eller styrings- og plandokumenter.

Til intervjuene ble det brukt en intervjuguide med mer eller mindre åpne spørsmål. Intervjuguiden er ment å fungere som generelle retningslinjer for å gjennomføre og styre samtalen mot tema med bakgrunn i problemstilling. Dette gikk altså i hvordan strategier tolkes og arbeides med, internasjonalisering hjemme ved universitet og fakultet, og eventuelt hvilke utfordringer som dukker opp. Den samme intervjuguiden ble brukt til alle intervjuene, med unntak av noen modifiseringer for å tilpasse hvilken organisasjon informanten kom fra.

Ulempen med denne metoden er at den som intervjuer informanten kan komme til å styre samtalen. Spørsmålene må stilles på en nøytral måte slik at informanten ikke blir påvirket av den som intervjuer. Intervjueren må derfor sette seg inn i feltet og være godt forberedt før den går inn i samtalen (Grønmo 2004: 159-61). Dersom forarbeidet ikke er gjort, kan det ha negative følger på selve intervjuet med informanten. Intervjueren risikerer da å miste tilliten og tålmodigheten fra informanten. I følge Kvale (1997: 53) bør man skaffe en begrepsmessig og teoretisk forståelse av det som skal studeres. Dette er med på å skape et grunnlag for å integrere ny kunnskap i den forskningslitteraturen som finnes på området. En gjennomgang av eksisterende forskning på feltet internasjonalisering, særlig empiriske studier gjort på høyere utdanning i Norge var med i forberedelsene til intervjuene.

Analysestrategi for intervjumateriale

Strategien jeg har brukt for å analysere datamaterialet fra intervjuene er en kombinasjon av induktiv-deduktiv tilnærming som egner seg til semi-strukturerte intervjuer (Kvale 1997).

Denne strategien kan karakteriseres som en top-down tilnærming. Her startet jeg med det teoretiske rammeverket som var tenkt til oppgaven. Denne analysestrategien foregikk i flere steg der jeg først laget et sett med tema ved å ta i bruk forskningsspørsmålene, før jeg begynte med analysen. Til steg to delte jeg intervjumaterialet opp i mindre deler ved å bruke setninger og avsnitt. I steg 3 satte jeg «merke» på setninger og avsnitt med lukket koding fra listen av tema som var valgt på forhånd. For det fjerde steget ble temaet gruppert i kategorier. I steg fem, etter jeg hadde gått gjennom alle intervjuene, kunne jeg oppdage trender fra temaene og kodene. Til slutt kunne jeg presentere funn fra intervjumaterialet og nytte det videre for tolkning i lys av teorien.

Informanter

Ettersom problemstillingen til oppgaven spør hvordan internasjonalisering er organisert ved universitetene og fakultetene, og hvordan de ansatte omsetter internasjonaliseringsstrategi til praksis, har jeg valgt ut informanter som jobber i administrasjonen på universitetene, og informanter som jobber i administrasjonen på fakultetene. Totalt er det hentet inn intervjudata fra sju informanter: to av disse er informanter fra sentraladministrasjonen på UiB og UiO, to er fra administrasjonen til Det juridiske fakultet ved UiO og tre er fra administrasjonen til Det juridiske fakultet ved UiB. Disse ble valgt ut på det grunnlag av at deres stillinger besto av arbeidsoppgaver (hundre prosent eller mindre) som omfattet internasjonalisering: slik som opptak av utenlandske studenter, studentutveksling, arbeid med avtaler, organisering av emner på engelsk, internasjonalisering hjemme og veiledning.

Grønmo (2004) forklarer at kilder som er relevante for studien ikke alltid trenger å være tilgjengelig for den som skal utføre studien. Dette kan være dokumenter som er ikke er gjort offentlig, eller at det for eksempel er informant som ikke kan eller ikke vil stille til intervju. En kan oppleve at ikke alle informantene en har valgt ut vil møte opp til intervju. Dette kan være en ulempe for studien og gå utover troverdigheten til informasjonen som blir gitt fordi en da vil mangle informasjon som kanskje hadde vært vesentlig for oppgavens problemstilling. Det kan da være skjevhet i studien da den bare viser til én side av saken.

Dessverre har det seg slik at jeg mangler slike kilder, da to av informantene jeg sendte forespørsel til ikke kunne stille til intervju. Dette skyldes i stor grad av tidspunktet forespørsel om intervju ble sendt ut til informantene og den tiltenkte perioden for å utføre intervjuene. Disse informantene hadde en høyere stilling enn de andre jeg har vært i kontakt med for denne oppgaven. Selv om tanken var å ha med informanter med forskjellige stillingsbakgrunn

(for å få en bedre representasjon av organisering av internasjonalisering), vil jeg likevel tro at de som er blitt intervjuet har gitt et godt datagrunnlag for å svare på problemstillingen min.

Å vurdere troverdigheten til det datamaterialet en har hentet ut er nødvendig. Forskeren skal unngå å fremstille historiene til informantene som noe annet enn det er. Dersom det finnes forhold i den organisasjonen en kommer til, må en gjennom intervjuet unngå å bli fanget i dette, og i verste fall bli farget av det. Troverdigheten til datamaterialet vil holde seg lengst dersom en har passet på å være nøytral i den fremstillingen av informantenes synspunkt.

6. Strategi for internasjonalisering på UiB

6.1. Innledning

Strategi- og plandokumenter viser til hvilke mål universitetene har satt seg for fremtiden. Dette kapittelet gjør rede for hvordan strategier for internasjonalisering er blitt definert på UiB sentralt og på Det juridiske fakultet ved universitetet. I tillegg til dette presenteres de ansattes tolkninger og arbeid med internasjonalisering, hvilke utfordringer de møter på og eventuelt hvordan de har tilnærmet seg disse utfordringene. Her legges det vekt på hvordan kvalitet, internasjonalisering og internasjonalisering hjemme er blitt definert, tolket og arbeidet med.

6.2. Sentralt

Den overordnede strategien for UiB viser først og fremst til universitetets visjon om å være et internasjonalt anerkjent forskningsuniversitet. Strategien strekker seg over en periode fra 2011 til og med 2015. Den er nå overtatt av en ny strategiplan som startet i 2016, men i denne oppgaven er det først og fremst strategiplanen 2011-2015 som blir analysert. UiB sine verdier og mål bygger på å tilby utdanning og bidra til internasjonal forsknings- og utdanningssamarbeid, å rekruttere studenter og forskere internasjonalt, å bidra til utviklingen av kultur-, nærings- og samfunnslivet gjennom forskning og utdanning, å være et universitet som vil trygge universitetssamfunnet gjennom respekt og høy kompetanse (UiB 2011a). Visjonen viser at den internasjonale dimensjonen i universitetets virke er en forutsetning for å kunne nå deres mål. Dette kommer også frem i verdiene som blant annet formoder høyere utdanningens og forskningens internasjonale art.

6.2.1. Kvalitet

For å løse utfordringene mener UiB at de ambisiøse kravene om kvalitet ikke kan «begrenses til særskilte forskningssatsninger, men må rettes inn mot hele forsknings- og utdanningsvirksomheten» (ibid 2011a: 4). Det tolkes som at kvalitet ikke bare skal gjelde forskermiljøene, men være med på å endre og styre hele organisasjonen som helhet mot universitetets mål. Det ser også ut til at informanten fra sentraladministrasjonen på UiB tolker kvalitet som noe som skal omfatte hele universitetets virke:

Altså, kvalitet er i flere ledd tenker jeg. Det er både kvalitet på de studentene vi har, tar opp, men ikke minst kvalitet i undervisningen tenker jeg. Og selvfølgelig det som skjer på forskningssiden også. Og det som vi holder på med vi som sitter i administrativ... det skal være kvalitet i det arbeidet vi gjør. Så her må det være kvalitet i alle ledd for at dette skal bli bra da.

Som høyere utdanningsinstitusjon og som betydningsfull aktør i samfunnet satser UiB på høy kvalitet i deres oppdrag å formidle og utvikle forskning og utdanning. Høy kvalitet i strategien knyttes tett opp til internasjonalisering på UiB ved at universitetet skal følge den internasjonale kunnskapsutviklingen (ibid 2011a: 4). Akademisk kvalitet har tidligere blitt trukket frem som den viktigste begrunnelsen for å internasjonalisere høyere utdanningsinstitusjoner i Norge (Olsen (1999) som sitert i Frølich 2005: 13). Akademisk rationale forklarer internasjonalisering som et verktøy for å forsterke kvaliteten ved utdanning og forskning (Knight 2008: 28-9). Dette gjenspeiler det som har ligget til grunn for kunnskapspolitikken i Norge siden begynnelsen av 2000-tallet¹¹ frem til i dag. Kvalitetsreformen ((2000-2001): 5) mente at universitetene og høyskolene hadde ansvar og forutsetning for å sikre fremtiden til Norge gjennom kunnskapsutvikling: «Det er kvaliteten på våre beste universiteter som i stor grad vil bestemme Norges plass og anseelse i det globale forskersamfunnet. De skal være rammen for fremragende forskning som kan øke vår innsikt.».

6.2.2. Internasjonalisering integrert i strategi?

Internasjonalisering er i stor grad en integrert del av strategien for 2011-2015. Blant annet fordi den er sett på som en forutsetning for å oppnå høy kvalitet, men internasjonalisering omtales både som et mål i seg selv og et verktøy for å jobbe mot andre områder. I tillegg til

¹¹ Dette gjelder blant annet Stortingsmelding nr. 27 (2000-2001) *Kvalitetsreform av høyere utdanning*, Stortingsmelding nr. 14 (2008-2009) *Internasjonalisering av utdanning* og Stortingsmelding nr. 16 (2016-2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*.

den overordnede strategien utarbeidet universitetet også en handlingsplan for internasjonal virksomhet for den samme perioden. Forskjellen mellom strategidokumentet og handlingsplanen er at handlingsplanen tar for seg internasjonalisering spesielt, og den gir mer konkrete forklaringer på hvordan målene skal nås. Ettersom strategien kartlegger og forteller hva som skal gjøres, er handlingsplanen en plan for å vise hvordan det skal gjøres.

Handlingsplanen skal ifølge UiB gjelde for hele institusjonen: de underlagte fakultetene, instituttene, sentrene, inkludert den administrative delen av virksomheten (UiB 2011b).

Informanten fra sentraladministrasjonen bekrefter at det er

(...) veldig viktig at internasjonalisering skjer på alle nivåer av organisasjonen. Her sitter vi sentralt og har ansvar for noen ting da, men det er stor aktivitet i fagmiljøene – altså på institutt og fakultet og, så vi er mer som en sånn rådgiver og tilrettelegger og har dialog med disse forskjellige nivåene. Studentene møter jo gjerne sine veiledere mer direkte ut i fagmiljøene.

Som målet med kvalitet i alle ledd i organisasjonen, er internasjonalisering også et element som skal integreres i hele institusjonen. Dette samsvarer med utviklingen av norske høyere utdanningsinstitusjoners arbeid med internasjonaliseringsstrategier fra implementeringen av Kvalitetsreformen i 2003; tilnærmingen til internasjonalisering har gått fra å være individ- og forskningsorientert til å være en prosess som omfatter hele organisasjonen (Frølich, Waagene og Stensaker 2014).

I tillegg til å oppfordre internasjonalisering som en integrert del av hele organisasjonen, har Kunnskapsdepartementet gitt uttrykk for flere tiltak som kan brukes for å oppnå dette. Gjennom Stortingsmelding nr. 14 ((2008-2009): 64) *Internasjonalisering av utdanning* ble det foreslått å «sikre nødvendig forankring av strategi/handlingsplan på styre-/ledelsesnivå».

Det har vært veldig fokus på det, og vi har en egen viserektor for internasjonalisering som har et eget ansvar for det. Samtidig så er det veldig viktig at internasjonalisering skjer på alle nivåer av organisasjonen (Informant, UiB sentralt).

Som informanten forteller, hadde UiB en viserektor for internasjonalisering som satt i en periode fra 2013 frem til valget av et nytt universitetsstyre våren 2017 (UiB 2013a). Universitetet hadde også viserektor for internasjonale relasjoner i perioden 2005 til 2013 (UiB 2013b).

6.2.3. Internasjonalisering hjemme

I følge en studie av 36 statlige universiteter og høyskoler sine internasjonaliseringsstrategier i Norge fant SIU (2013) at strategiene på utdannings siden vektla blant annet tiltak for internasjonalisering hjemme. Som forklart tidligere har internasjonalisering hjemme blitt definert som en side av internasjonalisering av høyere utdanning som skal bringe den interkulturelle og internasjonale dimensjonen til undervisning og læring på campus. Som det også ble pekt på har aktiviteter typisk knyttet til internasjonalisering hjemme i norske høyere utdanning sinstitusjoner vært fokusert på hvordan det skal tilrettelegges for utenlandske studenter og forskere på campus. Dette gjelder blant annet tiltak som å øke engelskspråklig litteratur, utenlandske gjesteforelesere, internasjonale konferanser, sommerskole, internasjonal uke og integreringen av internasjonale og lokale studenter (Frølich 2005: 50).

Fokuset på internasjonalisering hjemme i strategier kan sies å ha økt i takt med hvor mye det har blitt vektlagt i offentlige meldinger og vokst frem som et eget tema for forskning innenfor høyere utdanning det siste tiåret. I UiB sin handlingsplan for internasjonalisering fra 2011 til 2015 stod det for eksempel at «internasjonalt forskningssamarbeid kan bidra til å utvikle et mer internasjonalt utdanningsmiljø hjemme» (UiB 2011b). Internasjonalisering hjemme stod ikke eksplisitt som en egen del av handlingsplanen. Det kommer likevel frem som konkrete tiltak som å utvikle en rekrutteringsplan for internasjonale studenter, øke studieemner på engelsk, tilby norsk kurs for utenlandske studenter og organisering av internasjonal uke.

Det legges vekt på fordelene ved å innføre flere tiltak for å ha en internasjonal campus eller internasjonalt utdanningsmiljø. I spørsmål om hva informanten i sentraladministrasjonen mener UiB legger i internasjonalisering hjemme kommer det tydeligere frem at det gjelder et konsept som både favner om tilbud og tilrettelegging for de internasjonale studentene, og en fordel for de norske studentene som er «hjemme».

Jeg tenker at det at vi får mange internasjonale studenter her, det er et viktig bidrag til de norske studentene som er igjen her, ikke sant? Det er jo noen som ikke har mulighet til å reise ut, gjerne av ulike grunner. Så det å få en sånn følelse av internasjonalt (...) og er du på UiB og følger undervisning sammen med studenter fra andre land, er jo en bit av det.

Kvalitetsreformen i seg selv omtaler ikke internasjonalisering hjemme som et eget konsept slik som det er blitt formulert av Knight (2008) og Nilsson (2003). Det ble heller uttrykt at studietilbud og studentmiljøene kunne bli ytterligere internasjonalisert ved at de ble åpne for

internasjonale og norske studenter (St. meld. nr. 27 (2000-2001): 47). Dreiningen mot å se mer på dette aspektet ved internasjonalisering til fordel for de lokale studentene ble mer tydeliggjort senere. I stortingsmeldingen om internasjonalisering av utdanning (St. meld. nr. 14 (2008-2009): 10) ble internasjonalisering hjemme eksplisitt gjengitt som én av tre prioriteringer for å øke internasjonalisering av grunnopplæring, fagskoleutdanning og høyere utdanning i Norge. Det trekkes frem at studenter og ansatte som ikke kan reise på utveksling vil kunne få utbytte av å få internasjonale impulser på campus. Videre sier stortingsmeldingen at «internasjonalisering skal påvirke studiehverdagen til hver enkelt student, både gjennom muligheter for utenlandsopphold og gjennom at utdanningstilbudet i seg selv blir mer internasjonalt rettet.» (ibid (2008-2009): 50).

(...) det at norske studenter – at de vil kunne jobbe i team med internasjonale studenter ilt studietiden, tenker jeg også er en verdifull erfaring å ta med seg. Det at kultur og språk kanskje spiller noen rolle når man har den type samarbeidsprosjekt. Det er en viktig erfaring å få med seg. Og at det gjør jo universitetet mer internasjonalt det at du har studenter fra ulike land på campus da tenker jeg (Informant, UiB sentralt).

6.2.4. *Utfordringer*

Å jobbe mot ambisjonen for å bli et internasjonalt anerkjent forskningsuniversitet har bydd UiB på mange utfordringer. Universitetet ønsker å sikre god utdanningskvalitet, styrke ekstern finansiering for å holde høy faglig kvalitet og møte krav om internasjonalisering «uten å miste blikket for de nasjonale og regionale forpliktelsene» (UiB 2011a: 7). Forpliktelsene gjelder deriblant å føre god språkpolitikk som forener å kommunisere internasjonalt samtidig som å holde norsk som fagspråk ved like (ibid.: 4-7).

På spørsmål om informanten fra sentraladministrasjonen kunne trekke frem de største utfordringene i arbeidet med internasjonalisering kommer det frem at det ikke alltid er like lett med prioriteringene for hva og hvor internasjonalisering skal satses på.

(...) vi er jo i en situasjon hvor vi skal «nedbemanne», holdt jeg på å si. I de sentraladministrative avdelingene. Så vi må gjerne jobbe på en annen måte fremover. Så det å jobbe effektivt med de ressursene man har – og prioritere hva vi skal gjøre mer av og hva vi skal gjøre mindre av. Det gjelder egentlig hele avdelingen.

6.3. Det juridiske fakultet UiB

UiB sin overordnede strategi gjelder for hele universitetet som organisasjon og Det juridiske fakultet har også som visjon å bli en «(...) internasjonalt anerkjent forsknings- og utdanningsinstitusjon» (UiB 2011c). Fakultetet har som mål å utdanne kandidater som vil opptre selvstendig og balansert til å løse juridiske spørsmål, og til å opptre forsvarlig i det norske og i det internasjonale arbeidsmarkedet. De skal ha fokus på studiekvalitet, drive forskning, rettsutvikling og formidling på høyt internasjonalt nivå. Det juridiske fakultet ser på det som sitt ansvar å tilby kunnskap og spesialkompetanse til viktige nasjonale så vel som internasjonale institusjoner. Slik som i hovedstrategien til universitetet retter Det juridiske fakultet seg mot den internasjonale dimensjonen ved utdanning og forskning.

6.3.1. Kvalitet og internasjonalisering

På lik linje med den sentrale strategien får en inntrykk av at Det juridiske fakultet har integrert internasjonalisering som en del av sin strategi for fakultetet. Det vektlegges et bevisst fokus på studiekvalitet som holder høyt internasjonalt nivå. Blant annet settes det et mål om å sikre at studieprogrammet ivaretar det nasjonale og det internasjonale perspektivet (ibid 2011c: 6). Studiekvalitet er noe som går igjen i strategien, og ved spørsmål til informantene fra administrasjonen på fakultetet om hva de mener det legges i kvalitet uttrykte de følgende

Det å definere kvalitet i utdanning og undervisning er et veldig stort og omfattende område. Jeg tror egentlig ikke det er noen som har en god definisjon på det. Men det er vel en forståelse for at det å hevde seg internasjonalt kan oppleves som et kvalitetsstempel. Så der kommer jo internasjonalisering inn der (Informant 3, UiB lokalt)

Kvalitet som en målsetting har vært brukt konsekvent i norsk høyere utdanning siden Kvalitetsreformen. Og som vist tidligere i oppgaven knyttes den tett opp mot det internasjonale aspektet ved høyere utdanning, at det alltid har vært en slags internasjonal side ved universiteter fordi forskning har vært avhengig av samarbeid og tilbakemelding på tvers av landegrenser. I tillegg til dette har det i senere tid vært en kobling mellom kvalitet og sammenligning internasjonalt. Men betydningen av kvalitet og hva det konkret skal føre kan

være utfordrende for både utdanningsinstitusjonene å klargjøre. Informant 3 fra Det juridiske fakultet mener at kvalitet ikke er tydelig definert:

Man kommer til det begrepet med sine egne oppfatninger og ideer, som student har du en oppfatning av den saken, som administrativt ansvarlig har du en annen idé, som faglig vitenskapelig ansatt så har du ditt utgangspunkt. (...) jeg synes ikke det er noen egentlig som har definert dette her på en god måte. Vi har vel sagt litt om hva internasjonaliseringen tilfører kandidatene. Det er jo en slags kvalitet som er å oppfatte at internasjonalisering bidrar til.

Oppfatningen av internasjonalisering som et mål i seg selv er derimot mer tydelig og fremtredende ved Det juridiske fakultet på UiB. For å få inn internasjonalisering som en integrert del av virksomheten til fakultetet har de hatt fokus på dette i strategien, og de har i tillegg hatt en handlingsplan for perioden 2014 til 2015. I senere tid har de blitt trukket frem som et eksempel der satsing på internasjonalisering har gitt gode resultater (Meld. St. 16 (2016-2017): 65). Det forklares med at målrettet tilrettelegging og satsing på internasjonalisering av studiene er av betydning for studentutvekslingen ved fakultetet. Det kommer frem av informantene at ledelsen har vært en viktig pådriver for internasjonalisering.

Vi har et dekanat, en ledelse nå som er veldig åpne for og positive og pådrivere for dette med internasjonalisering. Både når det gjelder avtaleinngåelse og det å sette av ressurser rent sånt administrativ til å jobbe med dette. Det har jo betydning. Dekanen er veldig tidlig ute, allerede på orienteringsmøtet for de nye studentene som begynner, det blir tatt opp på masterstudiet. Så informerer han om muligheten til utveksling, og oppfordrer studenter helt eksplisitt til å planlegge dette, og gjør det som en del av sitt studium som en mulighet til det (Informant 3, UiB-lokalt).

Informant 2 legger til at innsatsen for å internasjonalisere også gjelder andre områder på fakultetet:

Det ligger veldig opp til at phd-studentene skal få komme ut og dra til andre universiteter på forskningsopphold eller på turer, så det er ikke bare studentutveksling, det er også forskning som vi fokuserer på. Så internasjonalisering er veldig bredt på fakultetet.

6.3.2. *Internasjonalisering hjemme*

I handlingsplanen på fakultetet er det et mål om å internasjonalisere utdanningstilbudet og forskningen gjennom en rekke tiltak (UiB 2014). Her vil det fokuseres på de tiltakene som har med utdanningstilbudet og internasjonalisering hjemme å gjøre.

Handlingsplanen for internasjonalisering viser til fem mål med relativt konkrete tiltak som skal iverksettes (UiB 2014: 1-3). For å ivareta et internasjonalt perspektiv på masterprogrammet ønsker fakultetet å gi engelskspråklig litteratur en mer tiltredende plass i alle emner de tilbyr og sette av midler for å kunne få internasjonale anerkjente forskere til å forelese som gjest ved fakultetet. De vil også oppmuntre masterstudenter til å skrive deres oppgave på engelsk. I handlingsplanen ble studentene oppmuntret til å velge engelske spesialemer, men i fra 2016 ble det obligatorisk for studenter som ikke tar et studieopphold i utlandet å ta et emne på engelsk ved fakultetet i Bergen (Meld. St. 16 (2016-2017): 65).

Vi har på femte året på juss, så har de det de kaller for spesialemer, med både engelske spesialemer og norske spesialemer. Våre studenter står fritt til å velge det de selv ønsker, men det har jo vært en tendens til at norske studenter velger norske emner. Og så er det da hovedsakelig internasjonale studenter som tar de engelske emnene. Der er det jo en liten endring etter at vi innførte det kravet på et engelsk emne, da ser vi at det blir naturligvis flere norske på de engelske emnene slik at det blir litt mere blanding (Informant 2, UiB-lokalt).

I følge (De Wit 2012: 6) er én av de ni «misconceptions» om internasjonalisering at undervisning på engelsk blir sett som et ensidig svar på nettopp internasjonalisering. Han mener at fokuset på å gi undervisning på engelsk burde innebære en kvalitetssjekk av studenter og forelesere som ikke har engelsk som sitt morsmål. Om Det juridiske fakultet ved UiB allerede har merket virkningen av å innføre det obligatoriske kravet om engelskspråklig emne for studentene var informantene begge usikre på om de ville uttale seg om det. Det gjenstår å se om dette tiltaket er med å forbedre integreringen av de norske og de internasjonale studentene på Det juridiske fakultet. Det kan også tenkes at dette vil ha en ringeffekt på studentene syn på utveksling slik at enda flere tar et utvekslingsopphold gjennom fakultetets avtaler.

En annen av målsettingene for handlingsplanen er å styrke mottaksapparatet og integreringen av innreisende utvekslingsstudenter. Her ønsker fakultetet å se på mulighetene for å tilrettelegge undervisningen i enkelte emner slik at de internasjonale studentene har et godt

undervisningstilbud og at de norske studentene kan delta mer. De ønsker også å samarbeide med studentorganisasjon og foreninger som kan nå ut til internasjonale studenter (UiB 2014).

(...) så vil vi ta imot studentene og informere de om alt om deres opphold på fakultetet og så kommer de på høsten og blir del av den norske fadderuka. Og på våren vil det bli organisert en sånn "fadderhelg" for dem. Og begge semestrene så er det ELSA¹² som er faddere for de internasjonale studentene. (...) vi er ikke involvert i det sosiale programmet på noen måter. Det er det de som står for (Informant 2, UiB-lokalt).

6.3.3. Kvalitet og internasjonalisering

Når det kommer til hvilke utfordringer de administrative ansatte møter på i arbeid med internasjonalisering er det spesielt to emner som kom opp under intervjuet med informant 2 og 3 ved Det juridiske fakultet på UiB. En naturlig integrering av de internasjonale studentene i forelesning og i det lokale studentmiljøet er én av disse utfordringene som ble nevnt i samtalen med informantene. Dette er tilbakemeldinger fra studentene selv, opplyser informant 2, men forsikrer om at dette er en utfordring de ikke står alene om på fakultetet: «(...) jeg tror det er en utfordring som det er flere fakultet som også har. Så det er jo ikke noe som bare er et problem her». En forklaring på hvorfor dette er en utfordring spesielt på jusstudiet forklarer informanten med strukturen på masterprogrammet på fakultetet.

Men ja, sånn er det når man har et studie som i utgangspunktet er "norsk", som de¹³ ikke kan begynne på allerede på første året. Disse er en annen alder og så går de med noen som har vært her lenge, som kanskje er eldre enn de. De har ikke det samme utgangspunktet når de begynner. Så det vil alltid være en utfordring for de internasjonale studentene sånn sett. Så vi må hele tiden se på mulighetene mellom hvordan vi kan gjøre det enda bedre.

Av disse mulighetene forstår jeg det slik på informant 2 at utfordringen med integrering har vært én av drivkreftene for å innføre kravet om obligatorisk engelskspråklig emne på fakultetet.

¹² European Law Student Association – en studentorganisasjon for jusstudenter.

¹³ Ut i fra innledningen til dette svaret og de påfølgende utsagnene fra informant 2 var det tydelig at «de» var en referanse til de internasjonale studentene på fakultetet.

Den andre utfordringen har vært i tilknytning kommunikasjon og informasjon mellom studenter og de som jobber med internasjonalisering ved fakultetet i Bergen. Utfordringen ligger i å være tilgjengelig og hjelpe studenter som for eksempel skal på utveksling. Ønsket er å kunne hjelpe studentene på best mulig vis, og dette understrekes blant annet i handlingsplanen for internasjonalisering som har som mål at fakultetet skal «sikre at studentene får anledning til å studere ved gode institusjoner i utlandet ved å videreutvikle og forbedre informasjonen om utveksling på fakultetets nettsider» (UiB 2014). Problemstillingen knyttet til det å levere god informasjon som skal veilede studenten på best mulig måte og det å arbeide effektivt for å kunne rekke over alle som trenger hjelp har ikke vært enkelt:

Vi har jo en sånn overordna ting som av og til kommer i konflikt med den måten vi helst vil gjøre jobben vår på. Studenter som skal på utveksling har et sånt nesten utømmelig behov for informasjon og oppfølging. Det er nesten som man skulle hatt daglige møter med enkelte. Her står jo det veldig i konflikt med den gjennomgående fokuseringen som universitetet og hele sektoren har på effektivisering. Det er en utfordring for oss å være tilgjengelige, hjelpe studenter og veilede de på best mulig måte. Når vi har krav på oss om å være effektive i tillegg da (Informant 3, UiB-lokalt).

Som svar på hvordan informantene ser løsning på denne utfordringen uttrykker informantene om at det gjenstår fortsatt å knekke koden, men at det jobbes hele tiden med å forbedre informasjonen som tilgjengelig om utveksling og internasjonaliseringsrelaterte områder på nettsidene. Med de effektiviseringstiltakene som kommer fra sentralt hold i organisasjonen¹⁴ og politiske føringer fra myndighetene ser begge informantene likevel optimistisk på det og mener at det vil komme nye verktøy som vil gjøre det lettere å håndtere slike utfordringer i fremtiden. De håper også «at studentene vil bli flinkere til å venne seg til å finne ut av ting, sånn at selv om de blir flere så skal det ikke øke arbeidsmengden for veilederne» (Informant 2, UiB-lokalt).

7. Strategi for internasjonalisering på UiO

I dette kapittelet presenterer jeg funn fra strategi- og plandokumenter og intervju materiale for å beskrive hvordan UiO har definert strategier for internasjonalisering, hvordan de ansatte har tolket strategiene, hvordan det arbeides med dem og til slutt hvilke utfordringer de har møtt

¹⁴ Det henvises til effektiviseringstiltak som UiB har satt i gang for hele organisasjonen. <http://www.uib.no/foransatte/96777/uib-administrasjonen-skal-slankes-og-effektiviseres>

på. Dette blir skildret på UiO sentralt og på universitetets juridiske fakultet. Som med gjennomgangen av funn fra UiB viser jeg her til vektleggingen av kvalitet, internasjonalisering og også internasjonalisering hjemme på universitetet.

7.1. Sentralt

Det strategiske målet for UiO er «å styrke sin internasjonale posisjon som et ledende forskningsuniversitet, gjennom et nært samspill mellom forskning, utdanning, formidling og innovasjon.» (UiO 2010a: 1). Strategien har et tiårsperspektiv og skal avrundes i 2020. Universitetets kjerneverdier bygger på å søke kvalitet i hele virksomheten, å bidra til internasjonal fagutvikling for å løse samfunnsutfordringer, å satse på spisskompetanse og samtidig opprettholde ansvaret som breddeuniversitet, å bidra til kunnskapsformidling gjennom de kandidatene som utdannes, og til sist, å sette menneskene på universitetet i sentrum gjennom likestilling og mangfold (ibid 2010a: 3-5).

7.1.1. Kvalitet

I tråd med uttalte utdanningspolitiske mål står kvalitet sentralt for Universitetet i Oslo sin virksomhet: ikke bare skal fagmiljøene bidra til å overføre kvalitetsstandarder for den neste generasjon, men organisasjonen må søke om å forbedre kvalitet i all sin virksomhet (ibid 2010a: 5). UiO ønsker å styrke en kultur for å forbedre kvalitet i fagmiljøene og også i støttefunksjonene og infrastrukturen til fagmiljøene. De administrative ressursene skal nyttes på en måte som er med på å øke kvalitetseffekten på forskning og utdanning. I likhet med UiB sin strategi tolkes det dit hen at UiO ønsker å heve kvalitet gjennomgående i hele virksomheten. Strategien til UiO legger også til hvilke konsekvenser det vil være for miljøer der kvalitetsheving blir en for stor utfordring: «(...) miljøer med store kvalitetsmessige utfordringer skal vurderes med tanke på utvikling eller avvikling.» (ibid 2010a: 4, 12).

Informanten fra det sentrale nivået på UiB tolket kvalitet som et bakteppe for funksjonen i alle leddene i organisasjonen. Fra informanten på UiO derimot kommer det ikke noen klare antydninger til dette. I spørsmål om hva informanten fra sentraladministrasjonen på UiO mente universitetet la i det å være «kvalitetssøkende» var svarene mer rettet mot internasjonalisering utad og UiO sin posisjon i den internasjonale arenaen.

Det aller viktigste motivet er kvalitet. Vi kan ikke se for oss at vi skal kunne heve oss kvalitativt på den internasjonale arena som hovedmålet er, uten at vi har sterke bånd til andre gode

institusjoner i fra andre land. Og det gjelder helt fra studentene er på bachelorgrad og skal reise på utveksling og vi skal ta imot internasjonale studenter for å ha et internasjonalt miljø her hjemme, til forskerne, og så da skal det være preget av de beste uavhengig av nasjonalitet i og for seg. Og da er vi avhengig av å samarbeide med de ledende miljøene på de forskjellige fagene (Informant 1 UiO-sentralt).

7.1.2. Internasjonalisering integrert i strategi?

I tidligere studier av høyere utdanningsinstitusjonene i Norge kommer det frem at internasjonalisering etter hvert har blitt mer eller mindre en integrert del av strategien. Høgskolene har skilt seg ut på den måten at internasjonalisering har vært mindre integrert sammenlignet med universitetene. Men blant universitetene har det også vært forskjeller. De eldste og etablerte universitetene har vist seg å ha de mest integrerte strategiene (SIU 2016b). Dette gjelder også for UiO og UiB. I de 28 konkrete oppgavene som UiO har kartlagt og satt i sitt strategidokument er målet for hvert punkt hele tiden å rette blikket mot å bli et ledende forskningsuniversitet internasjonalt (UiO 2010a).

På lik linje med Universitetet i Bergen har UiO også en handlingsplan for internasjonalisering. Handlingsplanen er en satsning for å styrke internasjonalisering og går over en periode fra 2012 til og med 2014. I de tre årene skal det prioriteres en rekke tiltak som mobilisering for globale utfordringer, strategisk samarbeid, innrette en internasjonal profil i studier og forskning, heve kompetanse og kapasitet for internasjonalisering. I følge UiO skal handlingsplanen være en strategi for nye tiltak som må koordineres på tvers av alle leddene og i hele virksomheten til universitetet: «Fakultetene forutsettes å fremme internasjonalisering gjennom å innarbeide mål og tiltak i egne planer.» (UiO 2012a: 3). Slik det ble påpekt tidligere, tyder det også her på at den samme trenden en ser i UH-sektoren i Norge der internasjonalisering inntar en større rolle i hele organisasjonen også gjelder for Universitetet i Oslo.

Til dette kom det frem fra informanten i sentraladministrasjonen på UiO at universitetet har aktivt gått inn for å desentralisere oppgaver som tidligere har blitt løst sentralt. Dermed har internasjonalisering fått en større rolle for flere i organisasjonen og ikke bare forbeholdt «det internasjonale kontoret» eller «international officers»¹⁵ slik som det var tidligere før overgangen til ny internasjonalisering.

¹⁵ Det refereres her til «internasjonalt kontor» som et av de temaene Halvorsen og Faye (2006) tok opp i evalueringen av internasjonalisering i Kvalitetsreformen. De internasjonale kontorene ble sett som et av de mest merkbare endringene i utdanningsinstitusjonenes organisasjonsstruktur i begynnelsen av 2000-tallet som følge av

Altså, vi går i retning av desentralisering (...). Det ble bestemt for tre-fire år siden eller noe at vi skulle følge noe som kalles «nærhetsmodellen. Det betyr at alt som kan løses lokalt skal løses lokalt, som hovedregel. Men der du har opplagte stordriftsfordeler eller trenger spesialistkompetanse, så må man vurdere å løses sentralt. Så, i vårt tilfelle så betyr det at en del internasjonaliseringsoppgaver ligger igjen sentralt fordi det er rasjonelt for eksempel innen opptak og sånn. Men mye avtaleinngåelse og opptak av utreisende og sånt, det foregår delvis lokalt, delvis sentralt – der er det mer og mer lokalt egentlig. Lokalt betyr i vårt tilfelle, både på fakultet- og på instituttnivå.

7.1.3. Internasjonalisering hjemme

Begrepet internasjonalisering hjemme er tidligere blitt gjennomgått i denne oppgaven. Det blant annet forklart at konseptet er en side ved internasjonalisering av høyere utdanning der en interkulturell og internasjonal dimensjon skal prege undervisning og læring på lærestedet. På samme måte som hos UiB er internasjonalisering hjemme ikke gjengitt eksplisitt hverken i hovedstrategien eller i handlingsplanen, men UiO har likevel lagt vekt på flere tiltak for å internasjonalisere campus. Informanten på UiO sentralt tolket internasjonalisering hjemme som en rekke tilbud universitetet må kunne gi, som det å tilby undervisning på engelsk for både de norske og internasjonale studentene, jobbe mye på det sosiale for integreringen sin del og det generelt å ha en internasjonal campus.

Det ble også fokusert på å ordne studieprogrammene på en slik måte at de skulle gi en internasjonal profil. I spørsmål om hvordan universitetet ligger an når det kommer til dette tiltaket svarte informanten fra studieadministrasjonen følgende:

Vi er ikke i mål. Og nå er vi i 2017, men hvis vi surfer rundt på nettet på UiO for å sjekke hvordan «ståa» er, så er det ganske mange som har gjort en god jobb, men det er fremdeles – jeg har ikke noe prosenttall eller noe sånt noe – det er fremdeles mange programmer som ikke har gjort den jobben med å finne de helt sentrale partnerne som vi anbefaler studentene våre til å dra til for å gjøre ditt og datt. Så det er ikke gjennomført liksom over hele institusjonen, sånn som det var ønsket. Det jobber vi

internasjonalisering. International officer var typisk noen få i sentraladministrasjon som satt med kompetansen om internasjonalisering, hovedsakelig i form av studentutveksling inn og ut.

fortsatt med. Det betyr liksom ikke at selv om det¹⁶ gikk ut i 2014 så har vi sluttet å jobbe med det.

I tillegg til dette fremheves det at universitetet må legge til rette for lærerutveksling, og øke faglig kvalitet og internasjonal relevans i undervisningen (UiO 2012a). Videre står det at «UiO skal legge vesentlig bedre til rette for utenlandske studenter og ansatte gjennom intern informasjon på engelsk og campus tilrettelagt for engelskspråklige» (ibid.). Et annet viktig tiltak som universitetet har tatt med i handlingsplanen sin er det å sikre studentboliger for de innreisende studentene. Som med UiB ligger det også i planene å øke omfanget av internasjonal rekruttering. Til dette kunne informanten forklare at de har jobbet med en rekrutteringsplan, men ledelsen kunne ikke følge den opp videre den gangen. Planen ble laget, men ikke iverksatt da det var andre prioriteringer ledelsen måtte ta.

Når det kommer til det «internasjonale klasserommet» og de tiltak som handlingsplanen sier UiO må sette inn for å få dette til forklarer informanten at det har skjedd en endring i måten de ansatte ser på internasjonalisering i dag, både i fagmiljøet og i administrasjonen.

(...) det er litt sånn skrittvis prosess dette her, ikke sant? Jobbe i retning av at flest mulig norske studenter som ikke reiser ut også skal møte et internasjonalt klasserom hvor lærerne håndterer det, og vi hadde litt kursing på det og sånt noe. Ja, så det er litt sånn smått om sen, med yngre forskere, stadig flere internasjonale forskere og lærere da kommer inn. Det blir mer og mer vanlig. Og det har vi merket nå når vi har gjort en intervjurunde i noen fagmiljøer i forbindelse med det prosjektet vi holdt på med nå – at stadig flere sier at det er veldig annerledes nå enn det var for ti år siden (Informant 1, UiO sentralt).

7.1.4. *Utfordringer*

Hovedstrategien til UiO viser også til hvilke utfordringer universitetet står overfor i strategiperioden. Som institusjon innenfor en nasjonal kontekst har UiO ansvar med å være et samfunnsbyggende universitet samtidig som dets ambisjoner om å bli et ledende forskningsuniversitet forutsetter å være internasjonalt rettet. I følge strategien synes veien til

¹⁶ Her refereres det til målet om å gi alle utdanningsprogrammene en internasjonal profil, slik det er formulert i handlingsplanen.

løsningene å være gjennom internasjonalisering for de utfordringer UiO møter på (ibid UiO 2010a: 5).

Informanten fra sentraladministrasjonen på UiO fikk også mulighet til å dele sin erfaring med internasjonalisering, og ikke minst de utfordringene som kommer med den. Når informanten ble spurt om hvilken fremtid det var for internasjonalisering videre på universitetet var svaret ganske positivt, men det kom likevel frem noen flere detaljer rundt temaet. Av de største utfordringene mente informanten at engasjementet hos de vitenskapelig ansatte måtte forbedres: «Få dem til å være engasjert, men uten å føle seg forpliktet til å liksom ta altfor stor del av det administrative. Det er det andre som jobber «bak dem» som skal gjøre det, ikke sant?». Å vende fokuset på andre former for internasjonalisering ble også nevnt. Studentmobilitet har lenge vært det viktigste virkemiddelet for internasjonalisering, samtidig som det også har vært det mest målbare av tiltak. Til slutt ble det trukket frem at

(...) vi rydde litt i våre egne administrative rutiner. Vi har fremdeles utfordring når det gjelder både godkjeningsprosesser. Å skape sikkerhet for studentene på at dette går bra. For det er en del historier som er mer eller mindre sanne om sånn der «når jeg kom tilbake fikk jeg ikke godkjent noe» eller «du må ikke finne på å dra på utveksling». Liksom sånne som ødelegger da. Og det må vi prøve å unngå, og lage systemene så gode som mulig, så lettfattelige som mulig.

7.2. Det juridiske fakultet UiO

Målsettingen for Det juridiske fakultet ved UiO er å være med og styrke universitetets internasjonale posisjon som et ledende forskningsuniversitet. Dette vil fakultetet gjøre gjennom ulike strategiske mål: ved å tilby forskningsbasert utdanning, være en etterspurt internasjonal samarbeidspartner ved å satse på forskning og formidling, bidra til forskningsbasert kunnskap for å møte de store samfunnsutfordringer, forvalte sine ressurser for å understøtte kjerneaktivitetene, og legge til rette for et godt arbeids- og læringsmiljø for sine studenter og ansatte (UiO 2010b).

7.2.1. Kvalitet og internasjonalisering

Som ved UiB får en her også inntrykk av at Det juridiske fakultet har integrert internasjonalisering som en del av sin strategi for fakultetet. Det poengteres at jusstudiet som tradisjonelt og naturligvis retter seg mot nasjonal rett blir nå påvirket av samfunnet står

overfor mange nye utfordringer som medfører internasjonalisering på mange områder. Derfor ser fakultetet det hensiktsmessig å få kunnskap om og forståelse av endringsprosessene som kommer med internasjonalisering.

Når jeg stilte spørsmål om hva fakultetet legger i kvalitet og hvordan informantene tolket det svarte informant 2 at kvalitet er et bredt begrep:

«Dette har jo på en måte med hvilke undervisning en tilbyr, det har også noe med læringsmiljø å gjøre – at man trives og... Man tilbyr god undervisning og utnytter de ressurser vi har på en god måte. Og at vi også inkluderer de internasjonale aspektene f.eks. Og at vi stadig prøver å forbedre og jobber med kvaliteten på studiene, for de som jobber her, og med videreutvikling, og digitalisering og andre ting som kommer studentene til gode.»

Informant 4 ville helst legge til at

«Det er jo selvfølgelig klart at det er på grunn av at det er i hovedstrategien. Vi har visse ting vi må forholde oss til i forbindelse med myndighetenes ønsker. Der er det helt klart sånn strategi for internasjonalisering for høyere utdanning. Som vi jo da både på UiO sentralt og på fakultetet følger. Men så er det også den da at folk på UiO og på fakultetet er overbevist om at internasjonalisering bidrar til å øke kvaliteten og studiene.»

Til forskjell fra UiB har det Det juridiske fakultet ved UiO ikke en egen handlingsplan for internasjonalisering. Strategier for internasjonalisering er inkorporert i den helhetlige profilen til fakultetets strategiplan som følger tiårsperspektivet fra 2010 til 2020. For året 2012 ble internasjonalisering satt som hovedprioriteringsområde, spesielt rettet mot masterstudiet i rettsvitenskap. I årsplanen for perioden 2012-2014 ble det derfor skissert ulike tiltak for internasjonaliseringsåret 2012 på fakultetet (UiO 2012b).

Det ble spurt hvorfor fakultetet ikke har en egen handlingsplan for internasjonalisering, slik det ble gjort på sentralt nivå for årene 2012-2014. Svaret var at fakultetet har arbeidet med å få det på plass nå. Grunnen til at de startet med dette nå i senere tid er

«(...) for å få enda mer fokus på internasjonalisering, og prøve å gjøre det enda mer målrettet, og konkret. Selvefølgelig i den overordnede strategien så har du litt mer sånne store visjoner, mens med denne strategien er det da ønsket om å få det mer som

konkrete tiltak som man da blir enige om, som man da fokuserer på.» (Informant 4, UiO lokalt).

7.2.2. Internasjonalisering hjemme

I årsplanen for året 2012 ble det påpekt at fakultetet ville gjøre det lettere å kombinere norske og utenlandske elementer i jusutdanningen. Tiltakene var blant annet å øke andelen av pensumlitteratur på engelsk og innføre obligatorisk engelsk valg-emne for de studenter som ikke reiser til utlandet på utveksling. I spørsmål om innføringen av dette tiltaket, spurte jeg informantene som det var etterspørsel fra studentene som fikk det fram: «Nei, det er nok ikke studentene som har etterspurt det. Det er vel tiltak vi har gjort fordi at vi har det fokuset på internasjonalisering som vi har» (Informant 2, UiO lokalt). Videre sier informant 3 fra fakultetet at initiativet for dette kom fra et studieutvalgsmøte med saksframlegg fra den som er leder for internasjonalisering på universitetet.

To av de ni «misconceptions» om internasjonalisering handler om antallet internasjonale studenter på lærestedet, og også i klasserommet. De Wit (2012: 6-7) mener at det å ha for mange internasjonale studenter vil ikke nødvendigvis være positivt for internasjonalisering hjemme, og ikke en for liten andel heller. Med for få internasjonale studenter på enkelte studieemner må det vurderes om undervisningen skal foregå på engelsk, og der kan det være at engelsk-nivået på den som underviser ikke er tilstrekkelig for at alle parter i klasserommet kan få et godt utbytte av det. Årsplanen til Det juridiske fakultet på UiO viser inngående at fakultetet ville sette inn ulike tiltak for å «skape møteplasser for innreisende og egne studenter». Dette skulle for eksempel gjøres med å ha blandede kollokviégrupper på de engelskspråklige valgemnene, opprette innlevering av gruppeoppgaver der de norske og internasjonale studentene arbeidet sammen med mer. I møtet med de tre informantene fra Det juridiske fakultet på UiO ble dette tatt opp:

«(...) vi har mange internasjonale lærere som kommer med noen ideer og inspirerer til å gjøre ting på andre måter. Vi har jobbet ganske mye med å få lærerne til å organisere litt grupper på tvers og sånt. Så det er noe jeg jobber konstant med, det er noe av det vanskeligste som finnes (ler). Vi har også et prosjekt nå om at vi bruker stipendiatene våre til å ha litt mindre sånne grupper. Og da får de blande studentene bedre, så det er noe vi nettopp har begynt med. Jeg håper vi får se litt resultater av det. Alle kommer med sin innfallsvinkel her på hva de er vant til.» (Informant 3, UiO lokalt)

7.2.3. *Utfordringer*

Det juridiske fakultet påpeker de store og viktige utfordringene de står overfor. For å få kunnskap om endringsprosessene i samfunnet må jusen følge samfunnets og rettens internasjonalisering og europeisering (ibid 2010b: 2).

De tre informantene fra fakultetet arbeider med ulike aspekter ved internasjonalisering og ga derfor forskjellige svar på hvilke utfordringer de så for seg at fakultetet hadde. Informant 2 trakk frem at de lokale studentene har mye å velge mellom på jusstudiet. Internasjonalisering er én av flere «muligheter» for dem. For eksempel er det med karakter veldig viktig for valg av karriere senere i livet. De norske jusstudentene ved UiO står mellom internasjonalisering, arbeidspraksis lokalt og et karakterpress om å prestere.

Informant 3 som jobber mest med internasjonalisering hjemme mente at studentene må bli flinkere til å engasjere seg i de internasjonale studentene:

«(...) å være med i for eksempel ELSA¹⁷, for å få litt perspektiv på det internasjonale. Og det å integrere seg når man er i undervisning, og ta kontakt, ikke bare med den norske vennen du har fra før, ikke sant? Det gjelder de internasjonale også. Og det er noe vi må oppfordre til der vi kan, for det er jo ikke noe som vi kan sitte og bestemme.»

Til slutt påpeker informant 4 at mye bunner også i ressurs spørsmål:

«Hvis man hadde hatt 10 stykker som jobber med internasjonalisering og med utveksling, så kunne man jo selvfølgelig gjort mye annet, men det er jo begrenset med ressurser. Og på fakultet har man jo de ressurser en må forholde seg til som er tildelt. Det er jo selvfølgelig hvis man har to som jobber med det (...) man kan gjøre mindre enn hvis man er fem eller ti stykker. Så det er jo ganske klart.»

¹⁷ European Law Student Association – en studentorganisasjon for jusstudenter.

8. Oppsummering

Ettersom de utvalgte casene for denne oppgaven har forholdsvis mange likheter, de er begge etablerte universiteter i Norge og har begge et juridisk fakultet, synes deres strategier å være rette mot det samme: å være et anerkjent internasjonalt universitet som fokuserer på utdanning og forskning. Funnene viser også at UiB og UiO vektlegger de samme verdiene når det gjelder det å tilby utdanning. I tråd med kunnskapspolitikken i Norge står kvalitet som standarden for universitetene sitt virke. Strategien til UiB vil feste kvalitetsstempelet ved hvert ledd i organisasjon. Det skal gjennomsyre alle nivåene fra ledelse, til administrasjon, til fakultetene, til fagmiljøene og ikke minst til studentene. Og med kvalitetsbegrepet kommer også internasjonalisering. Informantene fra begge lærestedene, både på sentralt og på fakultetsnivå diskuterte kvalitet og internasjonalisering som avhengig av hverandre. Her kan man lure om hva som kom først av høna eller egget.

Det har vært veldig fokus på det (...) Samtidig så er det veldig viktig at internasjonalisering skjer på alle nivåer av organisasjonen. Her sitter vi sentralt og har ansvar for noen ting da, men det er stor aktivitet i fagmiljøene – altså på institutt og fakultet og, så vi er mer som en sånn rådgiver og tilrettelegger og har dialog med disse forskjellige nivåene. Studentene møter jo gjerne sine veiledere mer direkte ut i fagmiljøene.

Fra et instrumentelt perspektiv kan kvalitet og internasjonalisering ses som mål som er satt av myndighetene for utdanningsnivået i Norge. Det er styringsinstrumenter som skal føre utdanningsinstitusjonene mot et felles mål der fremtidens verdiskaping er avhengig av samfunnsborgere og arbeidstakere med internasjonal kunnskap. For å få dette må de gjennom relevant utdanning av høy kvalitet og erfaring (St. meld. nr. 14 (2008-2009)). Internasjonalisering har lenge vært ansett som et mål i seg selv. Med utviklingen av internasjonalisering har overnasjonale og internasjonale påvirket den i en retning som vi ser igjen i dag. Det er ikke lenger studentmobilitet som relateres direkte med internasjonalisering. I retningen mot ny internasjonalisering har den blitt et virkemiddel for det å heve kvaliteten på utdanning. Internasjonalisering skal inn i alle ledd av organisasjonen, og den skal ha en innvirkning på universitetscampusen i form av integreringstiltak mellom lokale og internasjonale studenter, undervisning på engelsk, internasjonale studieprogrammer med mer.

Målene for internasjonalisering som formuleres skjer først og fremst på det nasjonale nivået, deretter er det hver enkelt utdanningsinstitusjon sitt ansvar å bake dette inn i deres strategier.

Videre har det senere med årene blitt mer integrert i organisasjonen ved at strategi og handlingsplaner formuleres på lavere nivåer. Det kan sies at strategiene blir satt av ledelsen før den ført nedover i systemet, men det er likevel slik at i de casene som er analysert står universitetet som en særegen organisasjon med organisasjonsmedlemmer som har ulike interesser.

Fra målene er satt til de blir iverksatt av de ansatte forstås det som en top-down prosess. Internasjonaliseringsstrategiene på UiB og UiO kommer fra ledelsen som prøver å nå målet om økt kvalitet på utdanning og også i organisasjonen som helhet. Det kan se ut som at medlemmene har tilpasset seg basert på formålsrasjonalitet, men uttalelser fra informantene på fakultetet kan tyde på at det ikke er tilfellet. I følge Jacobsen og Thorsvik (2013) burde det være en klar og entydig sammenheng mellom mål og midler. Målet er resultatet og midlene er veien til resultatet. Dette kan i noen sammenhenger være ganske uklart. Informant 3 fra Det juridiske fakultet på UiB uttalte seg om forståelsen av kvalitet. Det å definere kvalitet i utdanning og undervisning er et veldig stort og omfattende område «Jeg tror egentlig ikke det er noen som har en god definisjon på det.». Videre presiserer informanten igjen at det ikke finnes noen god definisjon på kvalitet.

Som nevnt tidligere har offentlige organisasjoner, slik som universiteter en viktig rolle i å nå ut bredt og ta samfunnsansvar. At de ikke fungerer på samme måte som private organisasjoner som retter seg mot et segment, en kundegruppe eller lignende har sine konsekvenser for hvordan målene blir definert mål-middel sammenhenger er mer uklare og de er preget av komplisert tjenesteyting slik som helsetjenester, utdanning eller sosiale tiltak (Jacobsen og Thorsvik 2013: 40-1).

Funn i fra rapporten til NIFU viste at lærestedene som ble studert fremdeles hadde et system der underenhetene hadde stor grad av selvstendighet når det kom til hvordan strategier skulle formuleres og iverksettes på deres nivå (Frølich, Waagene og Stensaker 2014: 55). Dette mente de var en av grunnene til at det var fremdeles variasjon i integreringen av internasjonaliseringsstrategier ved utdanningsinstitusjonene i Norge.

UiB og UiO er organisasjoner med flere enheter på flere nivåer. Beslutningene for det som foregår ved universitetene tas hos de lokale ledelsene. Dette desentraliserte styringssystemet betyr også at selv om strategiene blir iverksatt på alle nivåer så vil de likevel være variasjoner mellom enhetene. Dette vil igjen gjøre det vanskelig å opprettholde fullstendig formålsrasjonalitet hele veien fra øverste hold og helt ned til den enkelte ansatt. At de ansatte

på fakultetsnivå på UiB og UiO vurderer målene, midlene og konsekvensene av dem ulikt ledelsen synes å passe godt til beskrivelsen om et desentralisert system.

Å heve kvaliteten på utdanning er et definert mål på UiB og UiO. Likevel har universitetenes underenheter, som nevnt ovenfor, stor grad av selvstendighet til å bestemme over det daglige virket på sitt nivå. Den lokale organisasjonskulturen og tradisjonene kan virke å være noe styrende for hvordan internasjonalisering blir integrert i organisasjonen. Ettersom en beslutning ikke alltid vil være lett å iverksette, kan gapet mellom det som er ment å være en beslutning og de faktiske resultatene vise seg i for eksempel at det er utilstrekkelig med ressurser (Jacobsen og Thorsvik 2013: 343). Informant 4 på Det juridiske fakultet på UiO påpeker at internasjonalisering også er et ressursproblem: «*man kan gjøre mindre enn hvis man er fem eller ti stykker. Så det er jo ganske klart.*» Motstand fra sentrale grupper har også vist seg gjeldende når informanten fra sentraladministrasjonen på UiO trekker frem manglende engasjement blant de vitenskapelig ansatte. Gapet som oppstår kan lett blir stor når det er stor avstand mellom ledelsen, som setter målene, og de som skal iverksette dem. Her kan det tenkes at de uformelle normene og tradisjonene som råder lokalt eller i enkelte grupper vil være førende for arbeidet med internasjonalisering.

Om det har bydd på utfordringer i møtet med studenter og ansatte fra utlandet har gått bra på fakultetene. Det er der de får gjesteforskere, internasjonale studenter og ansatte tettest på seg. Organisasjonsmedlemmer handler ut i fra erfaringer de har om ulike situasjoner og vil også forholde seg til internasjonalisering med utgangspunkt i deres bakgrunn, eller hva de mener fungerer rimelig og akseptabelt i organisasjonen. I casene fra Det juridiske fakultet på UiB og UiO har informantene vist positivitet til slik interaksjon. På UiO uttrykker informant 3 følgende: «(...) vi har mange internasjonale lærere som kommer med noen ideer og inspirerer til å gjøre ting på andre måter.»

På UiB ble det trukket frem at ledelsen på fakultetet vurderte internasjonalisering som viktig

Vi har et dekanat, en ledelse nå som er veldig åpne for og positive og pådrivere for dette med internasjonalisering. Både når det gjelder avtaleinngåelse og det å sette av ressurser rent sånt administrativ til å jobbe med dette (Informant 3, UiB-lokalt).

9. Konklusjon

Den komparative casestudien har vist at det er mest likheter i definisjonen, tolkningen og arbeidet med internasjonalisering ved UiB og UiO. Det er noen ting som fremstår som mer fremtredende, som for eksempel at ledelsen på Det juridiske fakultet på UiB har en mer synlig rolle i å oppmuntre og sette inn tiltak for å forsterke internasjonalisering på fakultetet. Samtidig har vi også sett at på Det juridiske fakultetet i Oslo satser de mye på å integrere de norske og de internasjonale studentene på campus. Dette med hjelp fra internasjonale forskere, doktorgradsstudenter og ansatte. Måten de ansatte har jobbet med internasjonalisering i administrasjonene har vist seg å være preget både av instrumentelle føringer så vel som det institusjonelle. Fakultetene er like, men like forskjellige i den grad at de har sine egne regler, kulturer og tradisjoner på hvordan de arbeider med internasjonalisering.

Litteraturliste

- Andersen, S. S. (2013) *Casestudier; forskningsstrategi, generalisering og forklaring*. 2. utg. utg. Oslo: Fagbokforlaget.
- Beelen, J. og De Wit, H. (2012) *Internationalisation revisited: New dimensions in the internationalisation of higher education*. Centre for Applied Research on Economics and Management (CAREM).
- Beelen, J. og Jones, E. (2015) Redefining Internationalization at Home, i Curaj, A., *et al.* (red.) *The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies*. Cham: Springer International Publishing, s. 59-72.
- Bleiklie, I. (2009) Norway: From Tortoise to Eager Beaver?, i Paradeise, C., *et al.* (red.) *University Governance: Western European Comparative Perspectives*. Dordrecht: Springer Netherlands, s. 127-52.
- Bob, R. og Ewa, K. (2006) *The Bologna Process - harmonizing Europe's higher education*. 2nd rev. ed. utg. Opladen: Barbara Budrich publishers.
- Brandenburg, U. og De Wit, H. (2011) The end of internationalization, *International Higher Education*, 62(Winter 2011), s. 15-7.
- Christensen, T., Læg Reid, P., Roness, P. G. og Røvik, K. A. (2009) *Organisasjonsteori for offentlig sektor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Damme, D. V. (2001) Quality issues in the internationalisation of higher education, *Higher Education*, 41(4), s. 415-41.
- De Wit, H. (2011) *Trends, Issues and Challenges in Internationalisation of Higher Education*. Amsterdam: CAREM.
- De Wit, H. (2012) Internationalisation of higher education: Nine misconceptions, i Beelen, J. og De Wit, H. (red.) *Internationalisation revisited: New dimensions in the internationalisation of higher education*. Centre for Applied Research on Economics and Management (CAREM), s. 5-8.
- De Wit, H. og Callan, H. (1995) Internationalisation of higher education in Europe, i De Wit, H. (red.) *Strategies for internationalisation of higher education : a comparative study of Australia, Canada, Europe and the United States of America*. European Association for International Education (EAIE), s. 67-98.
- De Wit, H. og Knight, J. (red.) (1995) *Strategies for internationalisation of higher education : a comparative study of Australia, Canada, Europe and the United States of America* European Association for International Education.
- Flyvbjerg, B. (2006) Five Misunderstandings About Case-Study Research, *Qualitative Inquiry*, 12(2), s. 219-45.
- Frølich, N. (2005) *Internationalisation policies and international practices in higher education institutions: a case study of five Norwegian higher education institutions*. (Working paper. NIFU step).

- Frølich, N., Waagene, E. og Stensaker, B. (2014) *På vei mot integrasjon? Universiteters og høyskoleers arbeid med internasjonalisering*. Oslo: NIFU. Tilgjengelig fra: <http://www.nifu.no/publications/1172997/>.
- George, A. og Bennett, A. (2004) *Case Studies and Theory Development in the social sciences*. Cambridge: MIT press.
- Gerring, J. (2004) What is case study and what is it good for?, *The American Political Science Review*, 98(2), s. 340-54.
- Grønmo, S. (2004) *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Halvorsen, T. og Faye, R. (2006) *Evaluering av Kvalitetsreformen. Delrapport 8. Internasjonalisering*.
- Hansen, T. I. (2016a) *Høyere Utdanning*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: https://snl.no/h%C3%B8yere_utdanning. (Hentet: 02.06.17 2017).
- Hansen, T. I. (2016b) *Universitet*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/universitet> (Hentet: 04.06.17 2017).
- Hansen, T. I. (2017) *Høyskole*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/h%C3%B8yskole> (Hentet: 04.06.17 2017).
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D. og Perraton, J. (1999) *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*. California: Stanford University Press.
- Jacobsen, D. I. og Thorsvik, J. (2013) *Hvordan organisasjoner fungerer*. 4. utgave. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Knight, J. (2003) Updating the Definition of Internationalization, *International Higher Education*, 4(33).
- Knight, J. (2004) Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales, *Journal of Studies in International Education*, 8(1), s. 5-31.
- Knight, J. (2008) *Higher Education in Turmoil: The Changing World of Internationalization*. Sense Publishers.
- Knudsen, O. F. og Sæter, M. (2012) *Internasjonale Relasjoner*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: https://snl.no/internasjonale_relasjoner (Hentet: 26.01.18).
- Kunnskapsdepartementet (2017) *Tilstandsrapport for høyere utdanning 2017*.
- Kvale, S. (1997) *Det kvalitative forskningsintervju*. Overs. av Anderssen, T. M. og Rygge, J. Oslo: Gyldendal.
- Maassen, P. og Uppstrøm, T. M. (2004) *Internationalization of higher education institutions in Northern Europe in the light of Bologna – Rethinking Nordic cooperation in higher education*. (NIFU STEP): NIFU.
- Meld. St. 16 ((2016-2017)) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*. Kunnskapsdepartementet.

- Nilsson, B. (2003) Internationalisation at Home From a Swedish Perspective: The Case of Malmö, *Journal of Studies in International Education*, 7(1), s. 27-40.
- NOKUT (2017) *Institusjonane sitt ansvar for utdanningskvalitet*. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen. Tilgjengelig fra: <https://www.nokut.no/utdanningskvalitet/institusjonane-sitt-ansvar-for-utdanningskvalitet/> (Hentet: 04.06.17).
- Regjeringen.no (2017a) *Universitets- og høyskoleloven: Lov om universiteter og høyskoler av 1. april 2005 nr. 15*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/lov-om-universiteter-og-hoyskoler/id213307/> (Hentet: 02.06.17 2017).
- Regjeringen.no (2017b) *Universiteter og høyskoler*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dep/kd/org/etater-og-virksomheter/underliggende-etater/statlige-universiteter-og-hoyskoler/id434505/> (Hentet: 02.06.17 2017).
- Røvik, K. A. (2007) *Trender og translasjoner: ideer som former det 21. århundrets organisasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Seeber, M., Cattaneo, M., Huisman, J. og Paleari, S. (2016) Why do higher education institutions internationalize? An investigation of the multilevel determinants of internationalization rationales, *Higher Education*, 72(5), s. 685-702.
- SIU (2005 (2008)) *Handbok i internasjonalisering: for norske universitetar og høgskular*.
- SIU (2013) *Internasjonal profil? Strategier for internasjonalisering ved norske universiteter og høyskoler*. (Rapportserie 3/2013).
- SIU (2015a) *Mobilitetsrapport 2014. Internasjonal mobilitet i høyere utdanning. Nøkkeltall 2014*. (Rapportserie 1/2015): SIU.
- SIU (2015b) *Verdens største utdanningsprogram*. (Hentet: 25.5.2015 2015).
- SIU (2016a) *International students in Norway: Perceptions of Norway as a study destination*. (Rapportserie 06/2016).
- SIU (2016b) *Studentutveksling fra Norge: En oversikt over institusjoner og fagområder*. (Rapportserie 02/2016): SIU.
- St. meld. nr. 7 ((2007-2008)) *Statusrapport for Kvalitetsreformen i høyere utdanning*. Kunnskapsdepartementet.
- St. meld. nr. 14 ((2008-2009)) *Internasjonalisering av utdanning*. Kunnskapsdepartementet.
- St. meld. nr. 27 ((2000-2001)) *Gjør din plikt - Krev din rett. Kvalitetsreformen av høyere utdanning*. Kirke-, u.-o. f.
- Trondal, J., Stensaker, B., Gornitzka, Å. og Maasen, P. (2001) *Internasjonalisering av høyere utdanning. Trender og utfordringer*. Oslo: NIFU skriftserie nr. 28/2001.
- UiB (2011a) *Strategi 2011-2015: Universitetet i Bergen*.

- UiB (2011b) Handlingsplan for internasjonal virksomhet 2011-2015: Universitetet i Bergen.
- UiB (2011c) Strategi 2011-2015. Det juridiske fakultet: Universitetet i Bergen.
- UiB (2013a) *Viserektor for internasjonalisering Anne Christine Johannessen*. Universitetet i Bergen. Tilgjengelig fra: <http://www.uib.no/rektoratet/74410/viserektor-internasjonalisering-anne-christine-johannessen> (Hentet: 22.11.17).
- UiB (2013b) *Rektoratet 2005-2013: Oppsummering*. Universitetet i Bergen. Tilgjengelig fra: <http://www.uib.no/node/74758> (Hentet: 22.11.17).
- UiB (2014) Handlingsplan for internasjonal virksomhet ved Det juridiske fakultet 2014-2015: Universitetet i Bergen.
- UiO (2010a) Strategi 2020: Universitetet i Oslo.
- UiO (2010b) Strategisk plan 2010-2020 for Det juridiske fakultet: Universitetet i Oslo.
- UiO (2012a) Globalt ansvar – globalt nærvær, UiOs Handlingsplan for internasjonalisering 2012-2014: Universitetet i Oslo.
- UiO (2012b) Årsplan 2012-2014 - Juridisk fakultet: Universitetet i Oslo.
- UiO (2017) *Det juridiske fakultet i tal*. Universitetet i Oslo. Tilgjengelig fra: <http://www.jus.uio.no/om/tall-og-fakta/> (Hentet: 04.06.17 2017).
- Wächter, B. (2003) An Introduction: Internationalisation at Home in Context, *Journal of Studies in International Education*, 7(1), s. 5-11.
- Yin, R. K. (2013) *Case Study Research. Design and Methods*. . Third Edition. utg. London: Sage Publications.

Vedlegg 1

Intervjuguide

Universitetet i Oslo (sentraladministrasjon)

Introduksjon

Presentere formål med oppgaven og formålet med intervjuet.

Oppvarmingsdel

1. Hvor lenge har du jobbet ved Universitetet i Oslo?
2. Hva er dine arbeidsoppgaver?

Strategi og motiver

1. Hva er de viktigste motivene/begrunnelsene til UiO for internasjonalisering?
2. En av kjerneverdiene til UiO er å være et kvalitetssøkende universitet. Hva legges i begrepet kvalitet? Hvordan påvirker internasjonalisering kvalitet?
3. I årsrapport for 2012 *Internasjonaliseringsåret* står det: «Studentutveksling er med på å sikre studiekvalitet». Hva ligger i dette utsagnet?

Tiltak

1. Ambisjonen til UiO er å utvikle seg til et internasjonalt toppuniversitet. Hva menes med det? Hvordan jobber dere med dette?
2. Hvordan er arbeidet med internasjonalisering fordelt mellom dere og fakultetene/instituttene?
3. I handlingsplanen står det at innen 2014 skulle dere ha gjennomført tiltak for å gi alle utdanningsprogrammer en internasjonal profil. Hvordan har det gått?
4. Øke faglig kvalitet og internasjonal relevans i undervisning. Hvordan har det gått?
5. Internasjonalisering av studiene skal styrkes gjennom å satse på strategiske partnere og sikre avtaler med gode universiteter. Hvordan satser dere på strategiske partnere? Hvem i organisasjonen har ansvar for dette? Og hva menes det med gode universiteter?
6. UiO skriver at universitetet skal ha en aktiv rekrutteringspolitikk med internasjonalt fokus. Hva ligger i det? Hvordan jobbes det med dette?

7. 2012 var internasjonaliseringsåret for UiO, men ifølge årsrapporten har UiO hatt utfordringer med å nå målene for 2014 om antall utvekslingsstudenter. Har dere et konkret mål om antall studenter som skal på utveksling? Hvordan jobber dere for å få flere utreisende studenter?

Internasjonalisering hjemme (IH)

1. Har dere en egen strategi for IH?
2. Hvilke tiltak inngår som IH på UiO?
3. Hvordan fordeler dere ansvaret for IH innad i organisasjonen?
4. Undervisningstiltak på engelsk er sett på som en forutsetning for internasjonalisering. Hvordan ligger dere an mht dette?
5. Har dere tilbud på norskkurs for utenlandske studenter på UiO? I hvilken grad blir det satset på?
6. Skjer det noen form for evaluering etter studenter har vært på utveksling? Blir studentenes erfaring med utveksling brukt i noen sammenheng etter de er kommet tilbake?

Avslutning

1. Hva syns du selv om UiOs satsing på internasjonalisering?
2. Utfordringer?
3. Har du noen forslag selv til noe som kan bli gjort?
4. Er det noe du ønsker å legge til?

Intervjuguide

Universitetet i Oslo (fakultet)

Introduksjon

Presentere formål med oppgaven og formålet med intervjuet.

Oppvarmingsdel

1. Hvor lenge har du jobbet ved Universitetet i Oslo?
2. Hva er dine arbeidsoppgaver?

Strategi og motiver

1. Hva er de viktigste motivene til fakultetet for internasjonalisering?
2. Hvilken tilnærming har fakultetet til internasjonalisering?
3. En av kjerneverdiene til UiO er å være et kvalitetssøkende universitet. Hva legger dere på fakultetet i begrepet kvalitet? Hvordan påvirker internasjonalisering kvalitet?
4. Har dere en handlingsplan for internasjonalisering på fakultetet?

Tiltak

1. Ambisjonen til UiO er å utvikle seg til et internasjonalt toppuniversitet. Hvordan jobber dere med dette?
2. Hvordan er arbeidet med internasjonalisering fordelt mellom fakultetet og universitetet?
3. I handlingsplanen for internasjonalisering (for UiO) står det at innen 2014 skulle alle utdanningsprogrammer ha gjennomført tiltak for å gi ha en internasjonal profil. Hvordan har det gått? Hvordan jobber dere med dette i dag?
4. Internasjonalisering av studiene skal styrkes gjennom å satse på strategiske partnere og sikre avtaler med gode universiteter. Hvordan satser dere på strategiske partnere? Hvem har ansvar for dette? Hva menes det med gode universiteter?
5. UiO skriver at universitetet skal ha en aktiv rekrutteringspolitikk med internasjonalt fokus. Hva legger dere i dette? Hvordan jobbes det med det på fakultetet?
6. Juridisk fakultet på UiO sine tall utreisende studenter etter 2015: 17 prosent. Hvordan jobber dere på fakultetet for å øke antall utreisende studenter?

Internasjonalisering hjemme

1. Har dere en egen strategi for IH?
2. Hvilke tiltak inngår som IH på fakultetet?
3. Hvordan fordeler dere ansvaret for IH på fakultetet? (Sentralt/desentralt).
4. Finnes det noen form for felles undervisning for int. studenter og norske studenter på fakultetet?
5. I deres strategi står det at dere skal rekruttere flere lærere med utenlandsk juridisk bakgrunn. Hvordan har arbeidet med dette gått så langt?
6. Undervisningstiltak på engelsk er sett på som en forutsetning for internasjonalisering. Hvordan ligger dere an mtp dette?
7. Skjer det noen form for evaluering etter studenter har vært på utveksling? Blir studentenes erfaring med utveksling brukt i noen sammenheng etter de er kommet tilbake?

Avslutning

1. Hva syns du selv om fakultetets satsing på internasjonalisering?
2. Møter dere på motstand fra de vitenskapelige ansatte når det kommer til internasjonalisering?
3. Utfordringer?
4. Har du noen forslag selv til noe som kan bli gjort?
5. Er det noe du ønsker å legge til?

Intervjuguide

Universitetet i Bergen (sentraladministrasjon)

Introduksjon

Presentere formål med oppgaven og formålet med intervjuet.

Oppvarmingsdel

1. Hvor lenge har du jobbet ved Universitetet i Bergen?
2. Hva er dine arbeidsoppgaver?

Strategi og motiver

1. Hva er de viktigste motivene/begrunnelsene til UiB for internasjonalisering?
2. En av UiBs kjerneverdier er «å skape forskning og utdanning av høy internasjonal kvalitet». Hva legger dere i begrepet kvalitet? Hvordan henger internasjonalisering sammen med dette?
3. UiB sine «ansatte og studenter skal være attraktive deltakere i internasjonalt forsknings- og utdanningssamarbeid». Hva slags forsknings- og utdanningssamarbeid er det snakk om?

Tiltak

1. I den nye strategien står det at UiB skal fortsette å utvikle sin internasjonale virksomhet. Hvordan jobber dere med dette?
2. Hvordan stiller UiB seg i forhold til samarbeid med strategiske partnere? Hvem i organisasjonen har ansvar for dette? Og hva menes det med gode universiteter?
3. Kan du fortelle litt om hvordan dere arbeider med å øke utveksling fra UiB?
4. Utveksling til UiB?
5. Hvordan er arbeidet med internasjonalisering fordelt mellom dere og fakultetene/instituttene?
6. Har dere noen form for kvalitetssikring av utvekslingsavtaler/samarbeid?

Internasjonalisering hjemme

1. Har dere en egen strategi for IH?
2. Hvilke tiltak inngår som IH på UiB? Hva er praksis?
3. Hvordan fordeler dere ansvaret/arbeidet med IH innad på universitetet?

4. Undervisningstiltak på engelsk er sett på som en forutsetning for internasjonalisering. Har UiB lignende tiltak?
5. Har dere tilbud på norskundervisning for utenlandske studenter på UiB? I hvilken grad blir det satset på?
6. Er det noen form for evaluering etter studenter har vært på utveksling? Blir studentenes erfaring med utveksling brukt i noen sammenheng etter de er kommet tilbake?

Avslutning

1. Hva syns du selv om UiBs satsing på internasjonalisering?
2. Utfordringer?
3. Har du noen forslag selv til noe som kan bli gjort?
4. Er det noe du ønsker å legge til?

Intervjuguide

Universitetet i Bergen (fakultet)

Introduksjon

Presentere formål med oppgaven og formålet med intervjuet.

Oppvarmingsdel

1. Hvor lenge har du jobbet ved Universitetet i Bergen?
2. Hva er dine arbeidsoppgaver?

Strategi og motiver

1. Hva er de viktigste motivene fakultetet for internasjonalisering?
2. Hvilken tilnærming har fakultetet til internasjonalisering?
3. En av UiBs kjerneverdier er «å skape forskning og utdanning av høy internasjonal kvalitet».
 - Hva legger dere i begrepet kvalitet? Hvordan henger internasjonalisering sammen med dette?

Tiltak

1. I den nye strategien står det at UiB skal fortsette å utvikle sin internasjonale virksomhet. Hvordan jobber dere med dette på fakultetet?
2. Hvordan er arbeidet med internasjonalisering fordelt mellom dere og fakultetene/instituttene?
3. Internasjonalisering av studiene skal styrkes gjennom å satse på strategiske partnere og sikre avtaler med gode universiteter. Hvordan satser dere på strategiske partnere? Hvem har ansvar for dette?
4. Har dere noen form for kvalitetssikring av utvekslingsavtaler/samarbeid?
5. På Juridisk fakultet på UiB har tallene vist 38 prosent etter 2015. Kan du fortelle litt om hvordan dere arbeider med dette?

Internasjonalisering hjemme

1. Har dere en egen strategi for IH?
2. Hvilke tiltak inngår som IH på fakultetet?
3. Hvordan fordeler dere ansvaret for IH på fakultetet?

4. Finnes det noen form for felles undervisning for int. studenter og norske studenter på fakultetet?
5. Undervisningstiltak på engelsk er sett på som en forutsetning for internasjonalisering. Har dere lignende tiltak?
6. Er det noen form for evaluering etter studenter har vært på utveksling? Blir studentenes erfaring med utveksling brukt i noen sammenheng etter de er kommet tilbake?
7. utfordringer?

Avslutning

1. Hva syns du selv om fakultetets satsing på internasjonalisering?
2. Møter dere på motstand fra de vitenskapelige ansatte når det kommer til internasjonalisering?
3. utfordringer?
4. Har du noen forslag selv til noe som kan bli gjort?
5. Er det noe du ønsker å legge til?

Vedlegg 2

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

»Organisering av internasjonalisering i høyere utdanningsinstitusjoner i Norge«

Bakgrunn og formål

Dette er en mastergradsoppgave på Institutt for Administrasjon- og Organisasjonsvitenskap ved Universitetet i Bergen. Formålet med denne oppgaven er å avdekke hvilke prosesser som inngår i organiseringen av arbeidet med internasjonalisering på en utdanningsinstitusjon; fra strategi til praksis. Det jeg vil undersøke er hvordan ett fakultet ved to universiteter i Norge iverksetter tiltak for internasjonalisering, spesielt med fokus på tiltak for Internasjonalisering Hjemme (IH). Jeg vil se på arbeidet som blir gjort sentralt og studere hvilke tiltak som blir gjort på et lavere nivå (fakultet/institutt). Her vil jeg da se på hvilke utfordringer de møter på, og hvordan de arbeider med å overkomme disse utfordringer.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Intervju med varighet ca. 60 min. Spørsmålene vil omhandle det som er beskrevet i formålet for oppgaven. Data blir registrert gjennom opptak.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. De som vil ha tilgang til personopplysninger vil være studenten selv og veileder/biveileder. Personopplysning/opptak blir lagret på et eksternt server som er sikret. Deltakeren vil kunne gjenkjennes i publikasjonen dersom den samtykker i å gi personopplysninger.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 1. juni. 2017.

Frivillig

deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med student Christina Havn, christina.havn@student.uib.no, tlf. 971 815 78. Veileder/biveileder Svein Michelsen, svein.michelsen@uib.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

/ / Jeg samtykker til å delta i intervju.

/ / Jeg samtykker til at personopplysninger kan publiseres/lagres etter prosjektslutt

(Signert av prosjektdeltaker, dato)